

ปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
ในประเทศไทย

โดย

นาย สราวุธ เบญจกุล

รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมและเลขาธิการสำนักอบรมศึกษา

กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาครัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๒๖

ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๖ - ๒๕๕๗

คำนำ

หลังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีผลใช้บังคับ ระบบศาลในประเทศไทยจัดอยู่ในระบบศาลคู่ โดยมีศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีรวม ๔ ระบบ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร สภาพการณ์ดังกล่าวจึงอาจทำให้เกิดการขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล โดยเฉพาะระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลปกครอง ถึงแม้รัฐธรรมนูญได้วางระบบการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลโดยคณะกรรมการเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว แต่ก็เป็นการเปิดช่องให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยล่าช้าอันเนื่องมาจากกระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงหลักการสาระสำคัญและสภาพปัญหาของการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในกรอบของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อนำเสนอมาตรการหรือวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยนี้จะมีส่วนสนับสนุนให้กระบวนการยุติธรรมทางการศาลของไทยเป็นที่พึงพาแก่ประชาชนให้ได้รับการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรมต่อไป

(นายสรารุช เบญจกุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร ปรอ. รุ่นที่ ๒๖

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
วิธีดำเนินการวิจัย	๒
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๓
บทที่ 2 ระบบศาลและอำนาจหน้าที่ของศาล	๔
ระบบศาล	๕
ศาลรัฐธรรมนูญ	๖
ศาลยุติธรรม	๑๔
ศาลปกครอง	๒๕
ศาลทหาร	๓๒
ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล	๓๖
พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ.๒๕๔๒	๓๖
บทที่ 3 ปัญหาการขัดกันของอำนาจศาล	๔๒
ขั้นตอนการส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล	
พิจารณา	๔๒
ปัญหาคดีล่าช้า : ปัญหาที่ตามมาเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล	๔๒
บทที่ 4 การแก้ไขปัญหาการขัดกันของอำนาจศาล	๕๐
ข้อดีข้อเสียของการพิจารณาคดีในระบบศาลคู่	๕๐
สรุปปัญหาและข้อขัดข้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่เกิดขึ้น	๕๑
แนวคิดในการปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องที่มีเหตุมาจากปัญหาเกี่ยวกับอำนาจ	
หน้าที่ระหว่างศาล	๕๓
ข้อพิจารณาในการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล	๕๔

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางจะลดปริมาณคดีที่ศาลมีความเห็นขัดแย้งกัน หน้าที่ระหว่างศาล	๕๔ ๕๕
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	๕๗
สรุป	๕๗
ข้อเสนอแนะ	๕๘
บรรณานุกรม	๖๑
ประวัติย่อผู้วิจัย	๖๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตประเทศไทยใช้ระบบศาลเดี่ยวในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง ระบบศาลเดี่ยว เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีประเภทอื่น ๆ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ต่อมา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ในหมวดที่ว่าด้วยศาล ได้บัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี เป็นอำนาจของศาล ซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ และในหมวดเดียวกันนี้ ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร โดยเรียกระบบศาลของประเทศที่มีมากกว่าหนึ่งศาลว่า ระบบศาลคู่ ซึ่งระบบศาลคู่ เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งและคดีอาญา ส่วนคดีปกครองแยกให้ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคดีดังกล่าว ข้อพิจารณาของระบบศาลคู่ คือ การแยก ระบบของผู้พิพากษา และการแยกองค์กรศาลปกครองออกจากระบบศาลยุติธรรม ประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่ ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ระบบศาลคู่ของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ประกอบด้วย

๑. ศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ศาลยุติธรรมมีรูปแบบการพิจารณาคดีส่วนใหญ่ด้วย “ระบบกล่าวหา” ที่มีผู้พิพากษาเป็นคนกลางทำหน้าที่ตัดสินคดีความ ศาลยุติธรรมมี ๓ ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งศาลยุติธรรมในที่นี้ ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลจังหวัด ศาลแขวง ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นต้น

๒. ศาลปกครอง คือศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีในทางปกครอง ที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน โดยรูปแบบการพิจารณาคดีใช้ “ระบบไต่สวน” ที่ศาลเป็น

ผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ปัจจุบันศาลปกครองมี ๒ ชั้น คือ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด

๓. ศาลรัฐธรรมนูญ คือศาลที่มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดกฎหมายและข้อบังคับอื่นๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดว่า ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร

๔. ศาลทหาร คือศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ที่ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารตามกฎหมายพระธรรมนูญศาลทหารการมีศาลมากกว่าหนึ่งระบบ อาจสร้างความสับสนแก่ประชาชน ผู้ฟ้องคดีและก่อให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๔๘ จึงบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรรมการ หลักเกณฑ์การเสนอปัญหาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” จากบทบัญญัติดังกล่าวจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๕๒ ขึ้น โดยมีสาระสำคัญ เป็นการกำหนดให้มีการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มาเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล และหลักเกณฑ์วิธีการเสนอเรื่องเข้าสู่การวินิจฉัย ของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
๒. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหาการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
๓. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการดำเนินการศึกษาวิจัยเอกสาร ได้แก่ บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พุทธศักราช ๒๕๕๒ ซึ่งมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้มีการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของคณะกรรมการวินิจฉัย

ชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล และหลักเกณฑ์วิธีการเสนอเรื่องเข้าสู่การวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล เป็นต้น รวมทั้งศึกษาหนังสือคำบรรยายกฎหมาย บทความทางวิชาการ แนวคำพิพากษาศาลฎีกา และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องตลอดจนข้อมูลที่ได้ทำการสืบค้นทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยนำมารวบรวมและเรียบเรียงให้เป็นระบบ ดำเนินการวิเคราะห์และหาข้อสรุป เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาคือต่อไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงแนวคิดและกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
 ๒. ทำให้ทราบถึงหลักการและสาระสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลตลอดจนปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากกระบวนการดังกล่าว
 ๓. ทำให้สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและข้อจำกัดของบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
 ๔. ทำให้ได้ข้อสรุปเพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
- เพื่อส่งเสริมให้ระบบศาลคู่ของประเทศไทยมีประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนมากขึ้น โดยการแก้ไขปัญหาคือกระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอันเกิดมาจากปัญหาการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

บทที่ ๒

ระบบศาลและอำนาจหน้าที่ของศาล

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายบริหาร และศาลเป็นผู้ใช้อำนาจฝ่ายตุลาการ

เห็นว่าศาลเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยของรัฐเพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเป็นคดีความสู่ศาลทั้งในทางแพ่งและทางอาญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายและเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม

ระบบศาลของประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยในสมัยนั้นเมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นก็อาจทูลร้องเรียนตรงต่อพระมหากษัตริย์ได้ โดยที่มีระฆังกับกระดิ่งแขวนไว้ ใพร้าเข้าแผ่นดินสามารถไปต้อนกระดิ่งนั้นเพื่อให้ท่านเรียกตัวเข้าไปสอบถามได้

ระบบศาลของประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้บัญญัติเกี่ยวกับระบบศาลไว้อย่างชัดเจนในหมวด ๑๐ โดยกำหนดให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรม ตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

๑ ศาสตราจารย์พิเศษ ไพโรจน์ วิทยาภพ. คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, พ.ศ. ๒๕๕๔).
หน้า ๑๓

ระบบศาล

ระบบศาลแบ่งออกเป็นสองระบบใหญ่ๆ ก็คือระบบศาลเดี่ยวและระบบศาลคู่ ระบบศาลเดี่ยว เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีประเภทอื่น ๆ ระบบนี้เป็นระบบที่ใช้กันมากที่สุด ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา

ระบบศาลคู่ เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเฉพาะคดีแพ่ง และคดีอาญาเท่านั้น ส่วนคดีปกครองแยกให้ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจในการวินิจฉัย คดีดังกล่าว ข้อพิจารณาของระบบศาลคู่ คือ การแยกระบบของผู้พิพากษาและการแยกองค์กร ศาลปกครองออกจากระบบศาลยุติธรรม ประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ใช้ ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

ในอดีตประเทศไทยจัดเป็นประเทศที่ใช้ระบบศาลเดี่ยว มี “ศาลยุติธรรม” ทำหน้าที่หลักในการพิจารณาข้อพิพาทไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา และยังเป็นศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป กล่าวหากมีข้อพิพาทใดขึ้น แต่ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลใดศาลหนึ่ง ประชาชนสามารถนำมาฟ้องร้องยังศาลยุติธรรมได้ และ “ศาลทหาร” ทำหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทหารและคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ต่อมาเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ ๑๑ ตุลาคม ๒๕๔๐ มีการกำหนดให้มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ^๒ และศาลปกครองขึ้นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแบ่งระบบศาลออกจากกันมากกว่าหนึ่งระบบ เช่นนี้ ทำให้ระบบศาลของประเทศไทยกลายเป็นระบบศาลคู่ แยกเป็นอิสระจากกัน มีผู้พิพากษาหรือตุลาการของแต่ละศาลโดยเฉพาะ จะย้ายจากศาลหนึ่งไปดำรงตำแหน่งในอีกศาลหนึ่งไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้แต่ละคดีได้รับการวินิจฉัยโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย และลักษณะคดีแต่ละประเภทเหล่านั้นเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน ด้วยวิธีพิจารณาที่เหมาะสม นอกจากนี้ ปัญหาไดอันเป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ย่อมไม่อาจวินิจฉัยโดย ศาลธรรมดาได้ต้องให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้วินิจฉัย

^๒ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐”, มาตรา ๒๕๕ “ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกสิบสี่คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้....”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ หมวด ๑๐ ว่าด้วยศาล กำหนดให้มีศาลทั้งสิ้น ๔ ระบบ ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแต่ละประเภทแตกต่างกันไปตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนด ซึ่งต่อไปจะได้กล่าวถึงศาลในแต่ละระบบโดยเน้น ไปที่อำนาจหน้าที่ ดังนี้

ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นครั้งแรกโดยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ต่อมาเมื่อมีการรัฐประหารยึดอำนาจ และมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙ ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ถูกยกเลิก³ คงเหลือแต่ศาลยุติธรรม ศาลทหาร และศาลปกครอง รัฐธรรมนูญฉบับนี้บัญญัติแต่เพียงว่าผู้พิพากษาและตุลาการมีอิสระในการพิจารณาพิพากษารรคดี รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐⁴ ได้บัญญัติให้มีระบบศาล ๔ ระบบศาลเช่นเดิม คือ ศาลรัฐธรรมนูญ⁵ ศาลยุติธรรม⁶ ศาลปกครอง⁷ และ ศาลทหาร⁸ จึงทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นหนึ่งในระบบศาลของประเทศไทยมาจนถึงทุกวันนี้

³ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๙”, มาตรา ๑๕. “การใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญหรือเมื่อมีปัญหาว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ให้เป็นอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วย...”

⁴ ปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สิ้นสุดลง ยกเว้น หมวด ๒ ตามประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑/๒๕๕๗ เรื่อง การสิ้นสุดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ลงวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

⁵ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๐๔ “ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีกแปดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากบุคคลดังต่อไปนี้.....”

⁶ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๑๘. “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น”

⁷ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๒๓. “ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ

ศาลรัฐธรรมนูญมีเพียงศาลเดียว ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ ๑ คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก ๘ คน รวมเป็น ๙ คน มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนี้

๑.๑ พิจารณาวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองใด จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่

๑.๒ วินิจฉัยสั่งการให้บุคคลหรือพรรคการเมืองเลิกการกระทำที่เป็นการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญสั่งยุบพรรคการเมืองที่กระทำการดังกล่าว ซึ่งมีผลให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของหัวหน้าพรรคการเมืองและกรรมการบริหารของพรรคการเมืองที่ถูกยุบในขณะที่กระทำการดังกล่าวเป็นระยะเวลา ๕ ปีนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมือง

๑.๓ วินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคณใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๖ (๓) (๔) (๕) (๖) (๗) (๘) (๑๐) หรือ (๑๑) หรือมาตรา ๑๑๕ (๓) (๔) (๕) (๗) หรือ (๘) แล้วแต่กรณี หรือไม่

รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง....”

^๘ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๒๘ “ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติการแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

๑.๔ วินิจฉัยว่า มติของพรรคการเมืองที่ให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใด พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นเป็นสมาชิก ซึ่งมีผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงนั้น มีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม หรือไม่

๑.๕ พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

๑.๖ วินิจฉัยว่า ในระหว่างที่มีการยับยั้งร่างพระราชบัญญัติใดตามมาตรา ๑๔

คณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอร่างพระราชบัญญัติที่มีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่

๑.๗ พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือตราขึ้น โดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่

๑.๘ พิจารณาวินิจฉัยว่า ร่างข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ร่างข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา หรือร่างข้อบังคับการประชุมรัฐสภา มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือตราขึ้น โดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่

๑.๙ พิจารณาวินิจฉัยว่า ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติม และร่างพระราชบัญญัติโอนงบประมาณรายจ่าย ของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา หรือของคณะกรรมการ ได้มีการเสนอ การแปรญัตติ หรือการกระทำด้วยประการใด ๆ ที่มีผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อมในการใช้งบประมาณรายจ่ายหรือไม่

๑.๑๐ วินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรีคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๘๒ (๒) (๓) (๔) หรือ (๖) หรือไม่

๑.๑๑ วินิจฉัยว่า พระราชกำหนดใดตราให้ใช้บังคับเพื่อประโยชน์ในอันที่จะรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ ความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ หรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะหรือไม่ หรือได้ตราขึ้นเมื่อคณะรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้หรือไม่

๑.๑๒ วินิจฉัยชี้ขาดกรณีที่มีปัญหาว่า หนังสือสัญญาสันติภาพ สัญญาสงบศึก และสัญญาอื่น กับนานาประเทศหรือกับองค์การระหว่างประเทศฉบับใด มีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือเขตพื้นที่นอกอาณาเขตซึ่งประเทศไทยมีสิทธิอธิปไตยหรือมีเขตอำนาจตามหนังสือสัญญา หรือตามกฎหมายระหว่างประเทศ หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติเพื่อให้การเป็นไปตามหนังสือสัญญา หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจหรือสังคมของประเทศอย่างกว้างขวาง หรือมีผลผูกพันด้านการค้า การลงทุน หรืองบประมาณของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ หรือไม่

๑.๑๓ พิจารณาวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลจะใช้บังคับแก่คดีใดขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

๑.๑๔ วินิจฉัยคำร้องจากบุคคลซึ่งอ้างว่าถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่

๑.๑๕ พิจารณาวินิจฉัยกรณีที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่มีใช้ศาลตั้งแต่สององค์กรขึ้นไป

๑.๑๖ วินิจฉัยว่า กรรมการการเลือกตั้งคนใดคนหนึ่งขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม หรือกระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๓๐ หรือไม่

๑.๑๗ พิจารณาวินิจฉัยเรื่อง que ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอพร้อมด้วยความเห็น ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

๑.๑๘ พิจารณาวินิจฉัยเรื่อง que คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสนอพร้อมด้วยความเห็น ในกรณี que เห็นชอบตาม que ผู้ร้องเรียนว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ตัวอย่างคดีที่อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๓-๕/๒๕๕๐

เรื่อง อัยการสูงสุดขอให้มีคำสั่งยุบพรรคพัฒนาชาติไทย พรรคแผ่นดินไทย และพรรคไทยรักไทย

อัยการสูงสุดยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคพัฒนาชาติไทย พรรคแผ่นดินไทยและพรรคไทยรักไทย โดยอ้างเหตุว่า พรรคไทยรักไทยให้เงินสนับสนุนพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทยส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๔๕ เพื่อหลีกเลี่ยงกรณีผู้สมัครเพียงคนเดียวและผู้สมัครนั้นได้คะแนนน้อยกว่าร้อยละ ๒๐ ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้น ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๙๔ วรรคสอง และพรรคไทยรักไทยร่วมกับพรรคพัฒนาชาติไทยและพนักงานเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งแก้ไขเปลี่ยนแปลงฐานข้อมูลสมาชิกพรรคพัฒนาชาติไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เพื่อให้ผู้สมัครพรรคพัฒนาชาติไทยที่ขาดคุณสมบัติในข้อที่ว่า เป็นสมาชิกพรรคเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า ๕๐ วัน นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๗ (๔) ให้ลงสมัครได้ นอกจากนี้หัวหน้าพรรค

พัฒนาชาติไทยยังได้ออกหนังสือรับรองการเป็นสมาชิกพรรคอันเป็นเท็จเพื่อให้ผู้สมัครนำไปเป็นหลักฐานในการสมัคร และหัวหน้าพรรคแผ่นดินไทยยังได้ทำรายงานการประชุมและออกหนังสือรับรองการเป็นสมาชิกพรรคเป็นเท็จเพื่อให้ผู้สมัครนำไปเป็นหลักฐานในการสมัคร การกระทำของพรรคไทยรักไทยดังกล่าวเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๖๖ (๑) และ (๓) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๑ การกระทำของพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทยเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๖๖ (๒) และ (๓) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ เมื่อความดังกล่าวปรากฏต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง นายทะเบียนพรรคการเมืองจึงแจ้งต่ออัยการสูงสุดพร้อมด้วยหลักฐาน อัยการสูงสุดพิจารณาแล้วเห็นสมควรยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองทั้งสามตามมาตรา ๖๗ วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องทั้งสามไว้พิจารณาวินิจฉัยเมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๔๕

พรรคไทยรักไทยยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเป็นประเด็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงสรุปได้ว่าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนี้ เนื่องจากอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดียุบพรรคการเมืองเป็นอำนาจของศาลซึ่งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์มาโดยตลอด คณะตุลาการรัฐธรรมนูญไม่ใช่ศาล

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของพรรคการเมืองทั้งสาม และพยานหลักฐานทั้งหมดของคู่กรณี โดยละเอียดแล้ว มีคำวินิจฉัยในข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงโดยสรุปดังนี้

๑. คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดีนี้ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๕ มาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และมาตรา ๓๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติให้บรรดาอรรถคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญก่อนศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงโอนมาอยู่ในอำนาจและความรับผิดชอบของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ทั้งคณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยผู้พิพากษาและตุลาการที่มาจากศาลยุติธรรมและศาลปกครองอันเป็นองค์กรตุลาการที่ปฏิบัติหน้าที่ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์และมีความเป็นอิสระ มีวิธีพิจารณาที่มีหลักประกันขั้นพื้นฐานในเรื่องการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสแก่คู่กรณีแสดงความคิดเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการรัฐธรรมนูญ และการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามข้อกำหนดคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าด้วยองค์คณะในการพิจารณาพิพากษา วิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่ออกตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๘ มาตรา ๓๕ วรรคสาม การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๔๘ มาตรา ๓๕ วรรคสี่บัญญัติให้โอนคดีที่ค้างพิจารณาในศาลรัฐธรรมนูญมาอยู่ในอำนาจของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ จึงหาได้ขัดต่อหลักนิติรัฐดังที่กล่าวอ้างไม่

๒. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๖๗ บัญญัติว่า เมื่อการกระทำตามมาตรา ๖๖ ปรากฏต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง ให้นายทะเบียนพรรคการเมืองแจ้งต่ออัยการสูงสุดพร้อมด้วยหลักฐานเพื่อยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้ร้องเรียนให้ปรากฏต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองว่ามีพรรคการเมืองกระทำการตามมาตรา ๖๖ จะเป็นใครหรือรู้เห็นเหตุการณ์นั้นด้วยตนเองหรือไม่ มิใช่ข้อสาระสำคัญ นายทะเบียนพรรคการเมืองมีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีนี้

๓. การสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ เป็นอำนาจของนายทะเบียนพรรคการเมือง จึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๑๘ วรรคสอง และวรรคสาม และเป็น การดำเนินการตามคำสั่งของนายทะเบียนพรรคการเมือง มิใช่การดำเนินการตามคำสั่งของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวน สอบสวน และการวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. ๒๕๔๒ ข้อ ๔๐

๔. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มีสถานะทางกฎหมายเท่ากับพระราชบัญญัติทั่วไป การยกเลิกหรือการทำให้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ สิ้นผลใช้บังคับจึงต้องมีกฎหมายยกเลิกหรือมีกฎหมายใหม่ออกมาใช้บังคับแทน ภายหลังคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเข้ายึดอำนาจการปกครอง ไม่ได้มีคำสั่งให้ยกเลิกหรือออกกฎหมายมาใช้บังคับแทนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับจึงมิได้สิ้นผลบังคับไปพร้อมกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เหตุแห่งการยุบพรรคการเมืองตามมาตรา ๖๗ ที่เกิดขึ้นก่อนการสิ้นสุดลงของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงยังมีได้ระงับสิ้นไป และการกระทำอันเป็นความผิดต่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช ๒๕๔๑ ก็ยังคงเป็นความผิดต่อไปด้วย

๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๒๘ ให้อำนาจองค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมายที่มีผลเป็นการยกเลิกหรือยุบพรรคการเมืองได้ ทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๔๗ เป็นบทบัญญัติรับรองเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมือง แต่ไม่ได้มีความหมายเลยไปถึงว่า องค์กรนิติบัญญัติจะตรากฎหมายลงโทษพรรคการเมืองไม่ได้ ไม่ว่าพรรคจะกระทำการอันมิชอบหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเมืองอย่างไรร้ายแรงเพียงใดก็ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช ๒๕๕๑ มาตรา ๖๖ (๒) (๓) และ (๔) จึงมิใช่บทบัญญัติจำกัดสิทธิเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองเกินกว่าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ บัญญัติไว้ และมีได้เกินความจำเป็นหรือกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งเสรีภาพของบุคคลในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมือง จึงชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง ส่วนข้อโต้แย้งว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ นั้น มาตรา ๒๖๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้สิทธิเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และนายกรัฐมนตรีเท่านั้นที่จะโต้แย้งได้

๖. เมื่อศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองเลิกกระทำการเพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว ย่อมมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งยุบพรรคการเมือง ตามมาตรา ๖๑ วรรคสาม ได้ทันที ไม่ต้องมีคำสั่งให้พรรคการเมืองเลิกกระทำการตามวรรคสองก่อนพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๖๗ จึงมิได้ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติดังกล่าว

๗. การกระทำของพรรคไทยรักไทยเข้าหลักเกณฑ์ที่ถือได้ว่าเป็นการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๖๖ (๑) เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมายหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามมาตรา ๖๖ (๓)

การกระทำของพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทยเข้าหลักเกณฑ์ที่ถือได้ว่าเป็นการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย

พรรคการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๑ มาตรา ๖๖ (๒) ทั้งยังเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือขัดต่อกฎหมาย หรือความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามมาตรา ๖๖ (๓)

การกระทำของพรรคไทยรักไทยเป็นการกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ และเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่ผูกไว้ซึ่งหลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่เคารพยำเกรงต่อกฎหมายบ้านเมือง และไม่อาจดำรงความเป็นพรรคการเมืองที่สร้างสรรค์และจรรโลงความชอบธรรมทางการเมืองแก่ระบอบการปกครองของประเทศโดยรวมได้อีกต่อไป จึงมีเหตุอันสมควรยุบพรรคไทยรักไทย

ส่วนพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทยเป็นพรรคการเมืองที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของผู้ก่อตั้งหรือคณะกรรมการบริหารพรรค มิได้มีสภาพความเป็นพรรคการเมืองอยู่เลย จึงมีเหตุอันสมควรยุบพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทย

ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๗ ใช้บังคับกับเหตุยุบพรรคตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๑ มาตรา ๖๖ (๑) (๒) และ (๓) เพราะความในมาตรา ๖๖ (๑) (๒) และ (๓) มีความหมายชัดเจนว่าเป็นบทบัญญัติที่ห้ามกระทำการอยู่ในตัว เมื่อพรรคการเมืองใดกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวก็อาจถูกยุบพรรคการเมืองได้ จึงมีผลเท่ากับเป็นข้อห้ามมิให้พรรคการเมืองกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวนั่นเอง

ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๗ ลงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๕ ที่ให้การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมิใช่โทษทางอาญาเป็นเพียงมาตรการทางกฎหมายที่เกิดจากผลของกฎหมายที่ให้อำนาจในการยุบพรรคการเมืองที่กระทำการต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๑ เพื่อมิให้กรรมการบริหารพรรคการเมืองที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บ้านเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีโอกาสที่จะกระทำการอันเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายซ้ำอีกในช่วงระยะเวลาหนึ่งและแม้สิทธิเลือกตั้งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในสังคมที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่การมีกฎหมายกำหนดว่า บุคคลใดสมควรมีสิทธิเลือกตั้งเพื่อให้เหมาะสมแก่สภาพแห่งสังคม หรือเพื่อให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในสังคมนั้นดำรงอยู่ย่อมมิได้ ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ ๒๗ ข้อ ๓ จึงมีผลใช้บังคับย้อนหลังแก่การกระทำอันเป็นเหตุยุบพรรคในคดีนี้ได้

การที่กรรมการบริหารพรรคการเมืองซึ่งดำรงตำแหน่งในขณะเกิดเหตุลาออกจากตำแหน่งก่อนวันมีคำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ก็ไม่ลบล้างผลของกระทำที่พรรคการเมืองได้กระทำในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่ มิฉะนั้นจะก่อให้เกิดผลที่ไม่ควรจะเป็น และการบังคับเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ย่อมตกเป็นอันไร้ผล คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคการเมืองดังกล่าวได้

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย และพรรคแผ่นดินไทย กับให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย ๑๑๑ คน พรรคพัฒนาชาติไทย ๑๕ คน และพรรคแผ่นดินไทย ๓ คน มีกำหนด ๕ ปี นับแต่วันที่มีคำสั่งให้ยุบพรรคการเมือง

ศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมเดิมอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรมแต่ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้แยกศาลยุติธรรมออกมาให้มีหน่วยงานตุลาการที่เป็นอิสระจากกระทรวงยุติธรรมและมีพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับใหม่ พุทธศักราช ๒๕๔๑^๙ ที่ว่าด้วยศาลและผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมออกบังคับใช้ ดังนั้น ศาลยุติธรรมจึงหมายถึงศาลที่จัดตั้งขึ้นและอยู่ในบังคับของกฎหมายดังกล่าว เป็นคนละส่วนกับศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหารอย่างชัดเจน กล่าวคือ คดีใดเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง หรือศาลทหาร บุคคลผู้ที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลก็จะต้องเสนอกคดีต่อศาลนั้น และคดีนั้นย่อมมิใช่คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม ส่วนคดีใดมิใช่คดีที่อยู่ในอำนาจของทั้งศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร ซึ่งเป็นศาลเฉพาะแล้ว คดีนั้นย่อมเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นศาลทั่วไป

ปัจจุบันศาลยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น^{๑๐} ศาลยุติธรรมมีสามชั้น คือ

^๙ “พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๑”. มาตรา ๕ “พระธรรมนูญศาลยุติธรรมทำพระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับแก่บรรดาคดีที่ได้ยื่นฟ้องในวันที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมทำพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับเป็นต้นไป ไม่ว่ามูลคดีได้เกิดขึ้นก่อนหรือในวันที่พระธรรมนูญศาลยุติธรรมทำพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ”

^{๑๐} “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๑๘ “ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติ

ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่ที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น¹¹ ลักษณะการพิจารณาพิพากษาคดีของแต่ละชั้นศาลมีความแตกต่างกัน กล่าวคือศาลชั้นต้นเป็นศาลเริ่มต้นคดีที่จะรับคำฟ้องไว้พิจารณาพิพากษา ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่รับอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นไว้พิจารณาพิพากษา ส่วนศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดที่รับฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ไว้พิจารณาพิพากษาเป็นที่สุด

ศาลชั้นต้น

ศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒ กำหนดให้ศาลชั้นต้นประกอบด้วย ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัด ศาลแขวง และศาลยุติธรรมอื่นที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดให้เป็นศาลชั้นต้น เช่น ศาลเยาวชนและครอบครัว ศาลแรงงาน ศาลภาษีอากร ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ศาลล้มละลาย

ศาลแพ่ง เป็นศาลยุติธรรมชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวงและคดีอื่นใดที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น ศาลแพ่งมีเขตตลอดท้องที่กรุงเทพมหานคร นอกจากท้องที่ที่อยู่ในเขตของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชัน ศาลจังหวัดพระโขนง และศาลยุติธรรมอื่นตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดไว้ในกรณีที่มีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแพ่ง และคดีนั้นเกิดขึ้นนอกเขตของศาลแพ่ง ศาลแพ่งอาจใช้ดุลพินิจยอมรับไว้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลยุติธรรมอื่นที่มีเขตอำนาจ

ศาลอาญา เป็นศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร นอกจากท้องที่ที่อยู่ในเขตของศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี ศาลจังหวัดมีนบุรี ศาลจังหวัดตลิ่งชันและศาลจังหวัดพระโขนง แต่บรรดาคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตศาลอาญานั้นจะยื่นฟ้องต่อศาลอาญาก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในดุลพินิจของศาลอาญาที่จะยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นก็ได้ หรือมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลยุติธรรมอื่นที่มีเขตอำนาจ

ให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น” และ มาตรา ๒๒๒ “ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ โดยมีเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมเป็นผู้บังคับบัญชาขึ้นตรงต่อประธานศาลฎีกา....”

¹¹ “พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๑”. มาตรา ๑ “ศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญนี้มีสามชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

ศาลอุทธรณ์¹²

ศาลอุทธรณ์ คือ ศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นที่อยู่ในเขตอำนาจ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑ กำหนดให้ศาลอุทธรณ์ ประกอบด้วยหรือแบ่งออกเป็น ศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ภาค มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมาย ในเขตท้องที่ที่มีได้อยู่ในเขตศาลอุทธรณ์ภาค เว้นแต่คดีที่อยู่นอกเขตศาลอุทธรณ์จะอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในดุลพินิจของศาลอุทธรณ์ที่จะยอมรับพิจารณาพิพากษาคดีใดคดีหนึ่งที่อุทธรณ์เช่นนั้นก็ได้ หรือมีคำสั่งโอนคดีนั้นไปยังศาลอุทธรณ์ภาคที่มีเขตอำนาจ

ศาลอุทธรณ์ มีเขตตลอดท้องที่ที่ไม่ได้อยู่ในเขตศาลอุทธรณ์ภาค ๑ ถึง ภาค ๕ กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์มีเขตตลอดท้องที่กรุงเทพมหานครเท่านั้น เขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้นครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครรวม ๑๗ ศาล ดังนี้

๑. ศาลแพ่ง
๒. ศาลอาญา
๓. ศาลแพ่งธนบุรี
๔. ศาลอาญาธนบุรี
๕. ศาลแพ่งกรุงเทพใต้
๖. ศาลอาญากรุงเทพใต้
๗. ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

๘. ศาลภาษีอากรกลาง (เฉพาะคดีที่อุทธรณ์คำสั่งเกี่ยวกับการบังคับคดี หรือวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาหรือคำสั่งให้จำคุก กักขังหรือปรับ ผู้ใดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งตามพระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลภาษีอากร และวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ. ๒๕๒๘ มาตรา ๒๖ (๒))

๘. ศาลจังหวัดมีนบุรี
๑๐. ศาลจังหวัดดลิ่งชัน
๑๑. ศาลจังหวัดพระโขนง
๑๒. ศาลแขวงพระนครเหนือ
๑๓. ศาลแขวงพระนครใต้
๑๔. ศาลแขวงธนบุรี

¹² เข้าถึงได้จาก : <http://www.appealcj.go.th/info.php?cid=4&pm> , ๒๕๕๗

๑๕. ศาลแขวงคูสิต

๑๖. ศาลแขวงปทุมวัน

๑๗. ศาลแขวงคอนเมือง

อำนาจของศาลอุทธรณ์ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๒ กำหนดว่า “ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการอุทธรณ์ และว่าด้วยเขตอำนาจศาล และมีอำนาจดังต่อไปนี้

(๑) พิพากษายืนตาม แก้ไข กลับ หรือยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่พิพากษาลงโทษ ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ในเมื่อคดีนั้น ได้ส่งขึ้นมายังศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๒) วินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมาย

(๓) วินิจฉัยชี้ขาดคดีที่ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจวินิจฉัยได้ตามกฎหมายอื่น”

นอกจากนี้ศาลอุทธรณ์ยังมีอำนาจพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔¹³ และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. ๒๕๕๐

ศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคมีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและการเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ และคดีผู้บริโภครวมพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๕๑

ศาลฎีกา¹⁴

ศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลยุติธรรมสูงสุด ที่มีอยู่เพียงศาลเดียว เป็นศาลยุติธรรมชั้นสูงสุด มีเขตอำนาจทั่วราชอาณาจักร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง

¹³ “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๔๔”. มาตรา ๒๕ “ในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุดการยื่นอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่ง ผู้อุทธรณ์จะยื่นต่อสำนักงานหรือศาลจังหวัดที่ผู้ยื่นมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ก็ได้ และให้ถือว่าการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งแล้วในการวินิจฉัยอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่ง ศาลอุทธรณ์มีอำนาจไต่สวนหลักฐานเพิ่มเติมโดยสืบพยานเอง หรืออาจแต่งตั้งให้ศาลชั้นต้นตามที่เห็นสมควรทำแทนก็ได้”

¹⁴ เข้าถึงได้จาก : <http://www.supremecourt.or.th/webportal/supremecourt/content.php?content=component/content/view.php&id=61>, ๒๕๕๗

ของศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาค ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการฎีกา และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น โดยตรงต่อศาลฎีกาไม่ต้องผ่านศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคตามกฎหมายเฉพาะ เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลาย เป็นต้น ตลอดทั้งคดีที่กฎหมายอื่นบัญญัติให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษา รวมทั้งมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดหรือสั่งคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลฎีกาตามกฎหมาย (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓) คำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลฎีกาเป็นที่สุด (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรคสอง)

ศาลฎีกามีองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย ๓ คน (พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓) แต่หากคดีใดมีปัญหาสำคัญ เมื่อประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าวเข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ หรือเมื่อเป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นการเฉพาะว่าให้คดีเรื่องใดวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๐ วรรคสอง) ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ในวันที่มีการจัดประชุมใหญ่ แต่ทั้งนี้ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาทั้งหมด

ศาลฎีกามีแผนกคดีพิเศษทั้งสิ้น ๑๐ แผนก เพื่อประโยชน์ในด้านการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่อาศัยความชำนาญพิเศษ โดยประธานศาลฎีกาแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลฎีกามาประจำแผนก ๆ ละประมาณ ๑๐ คน แผนกคดีพิเศษในศาลฎีกาประกอบด้วยแผนกคดีที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย ๑๐ แผนก ได้แก่

- ๑) แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
- ๒) แผนกคดีแรงงาน
- ๓) แผนกคดีภาษีอากร
- ๔) แผนกคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ
- ๕) แผนกคดีล้มละลาย
- ๖) แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- ๗) แผนกคดีพาณิชย์และเศรษฐกิจ
- ๘) แผนกคดีสิ่งแวดล้อม
- ๙) แผนกคดีผู้บริโภค
- ๑๐) แผนกคดีเลือกตั้ง

นอกจากผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดคดีแล้ว ศาลฎีกามีกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงและค้นคว้าข้อกฎหมาย ตลอดจนช่วยตรวจ

และแก้ไขปรับปรุงร่างคำพิพากษาศาลฎีกา เพื่อเป็นหลักประกันในด้านความถูกต้องความรวดเร็ว และความเป็นธรรมแก่ประชาชน

นอกจากอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีแล้ว ศาลฎีกามีอำนาจหน้าที่ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายต่าง ๆ คือ

๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๐๔ บัญญัติ ให้ “...ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกา ซึ่งได้รับเลือกโดย ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ จำนวนสามคน...” ไปเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓๑ (๒) บัญญัติว่า “ให้ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีหน้าที่สรรหาผู้สมควรเป็นกรรมการการเลือกตั้ง จำนวน ๒ คน เสนอต่อประธานวุฒิสภา โดยต้องเสนอพร้อมความยินยอมของผู้นั้น

๓) พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๕ (๑) บัญญัติให้ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีหน้าที่คัดเลือกผู้มีความรู้ และมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลยุติธรรม จำนวน ๑ คน ไปเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

๔) พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาและวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับ สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งของผู้สมัครรับ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาไว้รวม ๒ กรณี

กรณีแรก เป็นกรณีตามมาตรา ๓๕ ที่กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ไม่มีชื่อเป็น ผู้สมัครในประกาศของผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลฎีกา ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้วินิจฉัยว่ามีสิทธิรับเลือกตั้ง หรือไม่ และศาลฎีกาต้องพิจารณาและมีคำวินิจฉัยให้แล้วเสร็จก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งวัน เมื่อศาลฎีกามีคำวินิจฉัยเช่นใด ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้งต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาลฎีกาโดยเร็ว

กรณีที่สอง เป็นกรณีตามมาตรา ๔๐ ก่อนวันเลือกตั้งถ้าปรากฏหลักฐานว่าผู้สมัคร ผู้ใดขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้ง ประจำเขตเลือกตั้งดำเนินการสอบสวนโดยเร็ว ถ้าเห็นว่าผู้สมัครผู้นั้นขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะ ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาวินิจฉัยให้เพิกถอนการ สมัครรับเลือกตั้งของผู้นั้น ซึ่งในกรณีที่สองนี้หากถึงวันเลือกตั้ง ถ้าปรากฏว่าไม่มีการยื่นคำร้องต่อ

ศาลฎีกาตามวรรคหนึ่งหรือมีการยื่นคำร้องแล้ว แต่ศาลฎีกายังไม่มีคำวินิจฉัย ให้การพิจารณาเป็นอันยุติและให้ดำเนินการเลือกตั้งไปตามประกาศการรับสมัครที่มีผลอยู่ในวันเลือกตั้ง

สำหรับแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกานั้น¹⁵ เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบของนักการเมืองและข้าราชการระดับสูงเพิ่มมากขึ้น แต่กระบวนการยุติธรรมในการดำเนินคดีกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ทุจริตและประพฤติมิชอบแต่เดิมนั้นล่าช้า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงกำหนดให้มีคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในกรณี ที่มีผู้กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันได้แก่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาหรือข้าราชการการเมืองอื่น รวมทั้งผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แต่ได้เป็นตุลาการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังกล่าวกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ หรือ ร่ำรวยผิดปกติ เพื่อพิจารณาส่งเรื่องให้อัยการสูงสุดฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาหรือร้องขอให้ทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน แล้วแต่กรณี โดยทำหน้าที่แทนพนักงานสอบสวนในระบบสอบสวนเดิม และเพื่อให้การดำเนินคดีต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในชั้นศาลเป็นไปด้วยความรวดเร็ว และ เทียบธรรมเนียมมากขึ้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ จึงกำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าว โดยผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน ๕ คน ที่ได้รับเลือกด้วยวิธีลงคะแนนลับจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นรายคดีเป็นองค์คณะผู้พิพากษาและจะต้องออกนั่งพิจารณาคดีเช่นเดียวกับผู้พิพากษาในศาลชั้นต้น การพิจารณาคดีดังกล่าว องค์คณะผู้พิพากษาต้องเน้นระบบไต่สวนเป็นหลักแทนระบบ กล่าวหา โดยต้องยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลัก ในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควรต้องทำหน้าที่ในการถามพยานเองเป็นหลัก แล้วจึงจะให้โจทก์จำเลยถามเพิ่มเติมต่อไป

สำหรับขอบเขตอำนาจหน้าที่และวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๒๗๒ วรรคสาม บัญญัติว่าจะต้องเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ดังนั้น รัฐสภาจึงได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๒ ขึ้นมาซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๒ ในมาตรา ๘ ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้บัญญัติ

¹⁵เข้าถึงได้จาก : <http://www.supremecourt.or.th/file/criminal/new%2015-2-54--1.pdf> , ๒๕๕๓

ให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงเกิดขึ้น

คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๐ ได้บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพิ่มขึ้นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หลายประการ คดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่

(๑) คดีที่กล่าวหาว่านายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

(๒) คดีที่กล่าวหาว่า นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา และข้าราชการการเมืองอื่น หรือบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญาตาม (๑)

(๓) คดีที่กล่าวหาว่าบุคคลอื่นเป็นผู้ให้ ผู้ขอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่บุคคลตาม (๑) เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่

(๔) คดีซึ่งประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

(๕) คดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน

(๖) คดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น สมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ และเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด จงใจ ไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๕๕ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อเท็จจริงควรแจ้งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทราบ

องค์คณะผู้พิพากษาในแผนกนี้ประกอบด้วย ผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน ๕ คน ที่คัดเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ขึ้นนั่งพิจารณาคดีเช่นเดียวกับศาลชั้นต้น แต่การพิจารณาคดีจะแตกต่างจากวิธีพิจารณาที่ใช้ในคดีทั่วไปเนื่องจากเป็นระบบไต่สวน ซึ่งศาลมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ตามวิธีพิจารณาคดีที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พุทธศักราช ๒๕๔๒

ตัวอย่างคดีที่อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรม

คดีหมายเลขดำที่ อม. ๑ /๒๕๕๑

คดีหมายเลขแดงที่ อม. ๑๐ /๒๕๕๒

เรื่อง ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ความผิดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็น โจทก์ยื่นฟ้อง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี (ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความชั่วคราวเนื่องจากหนีคดี) จำเลยที่ ๑, คณะรัฐมนตรีชุดรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ จำเลยที่ ๒-๓๐ และผู้บริหารสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ร่วมเป็นจำเลยที่ ๓๑-๔๗ ในความผิดฐานผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน มีหน้าที่ซื้อหรือจัดการทรัพย์สิน ได้ เบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตน หรือเป็นของผู้อื่น โดยทุจริต, ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน มีหน้าที่จัดการดูแลกิจการ เข้าไปมีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่น, ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน มีหน้าที่จ่ายทรัพย์สินเกินกว่าที่ควรจ่าย เพื่อประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่น, ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน มีหน้าที่แสดงว่ามีหน้าที่เรียกเก็บหรือตรวจสอบภาษีอากร โดยทุจริต เรียกเก็บหรือละเว้น ไม่เรียกเก็บภาษีอากร และ ผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติโดย มิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๗, ๑๕๒, ๑๕๓, ๑๕๔, ๑๕๗ ประกอบมาตรา ๘๓, ๘๔, ๘๖, ๘๐, ๘๑ และความผิดตาม พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๓, ๔, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑ กรณีที่ทั้งหมดร่วมกันมีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๔๖ ให้ดำเนินการออกสลาก หวยบนดินตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๖ พุทธศักราช ๒๕๔๘ ป.ป.ช.ขอให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยทั้ง ๔๗ คน ตามกฎหมาย พร้อมทั้งขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยทั้งหมดร่วมกันคืน หรือใช้ทรัพย์สินที่จำเลยทั้งหมดร่วมกันมีมติอนุมัติให้จ่ายเงิน ซึ่งเป็นเงินรายได้จากการออกสลากของสำนักงานสลากฯ ที่เป็น ผู้เสียหาย รวมจำนวน ๑๔,๘๖๒,๒๕๔,๘๖๕.๘๔ บาท และขอให้นับโทษ

พ.ต.ท.ทักษิณ จำเลยที่ ๑ ต่อจากคดีทุจริตซื้อขายที่ดินรัชดาภิเษกคดีหมายเลขดำที่ อม. ๑/๒๕๕๐ ของศาลด้วย

พิเคราะห์พยานหลักฐานแล้วมีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า จำเลยที่ ๓๑, ๓๓, ๓๕, ๓๗, ๔๑ และ ๔๒ ในฐานะบอร์ดกองสลากที่ร่วมกันมีมติเสนอโครงการห่วยบนดิน เพื่อนำเงินรายได้คืนสู่สังคม และงดเว้นการจัดเก็บภาษีผิด พระราชบัญญัติกองสลาก มาตรา ๕ และมาตรา ๕ หรือไม่ เห็นว่า กองสลากจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการหารายได้เข้ารัฐ โดยการจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล มีแนวทางการปฏิบัติจัดสรรรางวัลอย่างชัดเจน เงินที่ได้รับร้อยละ ๖๐ นำไปจ่ายรางวัล ๒๘% เป็นรายได้เข้าแผ่นดิน ๑๒% เป็นค่าใช้จ่ายการบริหารงาน

ส่วนการออกโครงการห่วยบนดินไม่ได้กำหนดอัตราส่วนรายรับรายจ่ายที่ชัดเจน แม้จำเลยจะอ้างว่าเป็นการออกสลากกินแบ่งลักษณะพิเศษ เพื่อจะนำเงินไปใช้ในสาธารณประโยชน์ แต่ปรากฏว่าการออกสลากลักษณะพิเศษดังกล่าวไม่ได้จำกัดวงตามแนวทางที่กองสลากเคยดำเนินการมาก่อนหน้านี้ ดังนั้น การออกสลากพิเศษเลขท้าย ๒-๓ ตัวดังกล่าว ไม่ใช่สลากกินแบ่งรัฐบาลหรือสลากการกุศล ตามที่ พ.ร.บ.สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล พ.ศ. ๒๕๑๗ กำหนดไว้ ดังนั้น การออกสลากพิเศษเลขท้ายดังกล่าวจึงไม่ใช่สลากกินแบ่งรัฐบาลที่ไม่มีความเสี่ยงขาดทุน โดยในการออกสลากบนดินดังกล่าวพบว่ามีวิธีการเล่นและจ่ายเงินรางวัลต่างกับแนวทางสลากกินแบ่งรัฐบาลที่มีการกระจายความเสี่ยง และยังกำหนดจ่ายรางวัลแน่นอน แต่ห่วยบนดินจ่ายรางวัลให้ผู้ถูกละทุกคนที่ถูกหมายเลข ๒ และ ๓ ตัว โดยไม่กำหนดวงเงินที่รับแทง ทำให้กองสลากต้องขาดทุนรวม ๗ งวด จากการออกสลากทั้งสิ้น ๘๐ งวด เป็นเงินกว่า ๑,๖๐๐ ล้านบาท จึงไม่อาจได้รับการงดเว้นการลดหย่อนภาษีตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการงดเว้นประมวลรัษฎากร พ.ศ. ๒๕๔๐ และกฎกระทรวง ปี ๒๕๐๓ และ ๒๕๔๓ ขณะที่ศาลยังเห็นว่าการไม่นำเงินรายได้จากการออกสลากหลังจากหักค่าใช้จ่ายเข้ากระทรวงการคลังก็ถือว่าไม่ถูกต้อง ซึ่งแม้ว่าเงินดังกล่าวจะได้มาจากการออกสลากที่ไม่ถูกต้อง แต่ก็ไม่สามารถนำไปใช้สอยได้ตามอำเภอใจที่ถือว่ามีผิดหลักการบริหารประเทศไทย

ส่วนจำเลยที่ ๒-๓๐ ซึ่งเป็น ครม. มีความผิดฐานร่วมกันมีมติให้ดำเนินโครงการออกสลากพิเศษ ๓-๒ ตัว ตามที่จำเลยที่ ๓๑, ๓๓, ๓๕, ๓๗, ๔๑ และ ๔๒ ซึ่งเป็นบอร์ดกองสลากเสนออนุมัติ และเป็น ผู้ใช้ให้งดเว้นการจัดเก็บภาษีและการออกสลากหรือไม่ ศาลเห็นว่าจำเลยที่ ๓๑, ๓๓, ๓๕, ๓๗, ๔๑ และ ๔๒ ได้มีมติเสนอโครงการโดยบอร์ดประชุมการออกสลากเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๕ ซึ่งนายสมใจนึก เองตระกูล ปลัดกระทรวงการคลังและประธานบอร์ด จำเลยที่ ๓๑ และนายชัยวัฒน์ จำเลยที่ ๔๒ ผอ.กองสลาก นำมติเสนอ ต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ จำเลยที่ ๑ นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ก็ให้เร่งดำเนินการ ซึ่งต่อมากองสลากได้ทำวิจัยการศึกษาการออกสลาก

ต่อมาเมื่อปี ๒๕๔๖ รัฐบาล มีนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพล ยาเสพติด และห่วยใต้ดิน จำเลยที่ ๑ จึงสั่งให้กองสลากดำเนินการออกห่วย ๒ และ ๓ ตัว และได้เชิญนายวราเทพ รัตนากร จำเลยที่ ๑๐ และนายสมใจนึก จำเลยที่ ๓๑ และนายชัยวัฒน์ จำเลยที่ ๔๒ ไปหารือการออกสลากนำเงินคืน สังคม จากนั้นจำเลยที่ ๓๑, ๓๓, ๓๕, ๓๗, ๔๑ และ ๔๒ จึงประชุมและอนุมัติโครงการเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๔๖ โดย ร.ม.ว.คลัง จำเลยที่ ๕ เซ็นชื่อเสนอโครงการ อ้างนโยบายรัฐบาลในการปราบปรามยาเสพติดและห่วยใต้ดินมอบหมายให้ จำเลยที่ ๑ นำเข้าสู่ที่ประชุม ครม. โดยไม่ผ่านเลขาธิการ ครม. และรองนายกรัฐมนตรี กรอง เสนอ จำเลยที่ ๑ เข้าที่ประชุม ครม. เป็นวาระพิเศษ โดยที่ ครม. ไม่น่าจะทราบรายละเอียดทั้งหมด เพียงพิจารณาจากเอกสารและฟังคำชี้แจงจากผู้แทนกระทรวงการคลังและกองสลาก จึงอนุมัติหลักการโดยเข้าใจว่าเป็นโครงการที่ถูกต้อง จนมีการออกสลากตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๔๖-๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

ศาลเห็นว่าจำเลยที่ ๓๑ และ ๔๒ ซึ่งเป็น ผู้บริหารระดับสูงกองสลาก ย่อมต้องทราบวัตถุประสงค์การจัดตั้งกองสลาก เจตนารมณ์กฎหมายในการออกสลาก ซึ่งแม้จำเลยจะอ้างว่าออกสลากตามนโยบายฝ่ายบริหารในการปราบปรามยาเสพติดและห่วยใต้ดิน แต่ก็ควรที่จะต้องคำนึงว่า ทั้งโครงการออกสลากและนโยบายฝ่ายบริหารที่จะนำมาปฏิบัติ จะต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมาย ซึ่งควรที่จะต้องทักท้วงจำเลยที่ ๑ เมื่อเห็นว่าโครงการไม่ถูกต้อง ต้องมีการแก้ไขกฎหมาย ข้อเท็จจริงยังปรากฏว่า นายค่านวณ ชโลปลัมภ์ ประธานกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา ได้ทำความเห็นท้วงติงในประเด็นข้อกฎหมายซึ่งเห็นว่าต้องแก้ไขแนวทางการออกสลาก ไม่ให้ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือแก้ไขกฎหมายรองรับโครงการ แต่จำเลยที่ ๓๑ และ ๔๒ กลับไม่ดำเนินการให้ถูกต้องเสียก่อน แต่ยังฝืนเสนอให้มีการออกสลาก และทำข้อตกลงกับธนาคารออมสินขอเบิกเงินเกินบัญชีจำนวน ๒ หมื่นล้านบาท ทำให้เห็นว่าจำเลยย่อมรู้อยู่แล้วว่าการออกสลากอาจมีปัญหา ซึ่งการกระทำของจำเลย ทำให้เกิดความสับสนเสียหายในระบบการคลัง จึงเป็นการทุจริตเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ดังนั้นจำเลยที่ ๑๐, ๓๑ และ ๔๒ จึงมีความผิดตาม ป.อาญา ม.๑๕๗ ประกอบมาตรา ๘๓ และ ๘๖ และ พ.ร.บ.ว่าด้วยความผิดพนักงานองค์การรัฐฯ พ.ศ. ๒๕๐๒ มาตรา ๑๑

ดังนั้นจึงเห็นว่าจำเลยที่ ๒-๓๐ อนุมัติเห็นชอบโครงการในหลักการไม่ใช่ผู้ใช้ให้จำเลยที่ ๓๑ และ ๔๒ ดำเนินการออกสลากและละเว้นไม่เสียภาษีอากรไม่ได้มีส่วนรู้เห็นกับจำเลยที่ ๑๐, ๓๑ และ ๔๒ จึงไม่ต้องวินิจฉัยว่าจำเลยที่ ๒-๓๐ อยู่ในที่ประชุม ครม. อีกหรือไม่ ส่วนจำเลยที่ ๓๒, ๓๔, ๓๖, ๓๘, ๓๙, ๔๐ และ ๔๓-๔๗ ที่เป็นผู้แทนหน่วยงานรัฐ เข้ามาเป็นกรรมการกองสลาก ก็ไม่ได้เป็นบอร์ดกองสลากมาตั้งแต่ต้น โดยเข้าใจว่าการอนุมัติออกสลากน่าจะชอบด้วยกฎหมายเพราะผ่านการพิจารณาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และอนุมัติเงินรายได้ใช้จ่ายเพื่อเด็ก

ยากจน ตาม วัตถุประสงค์ ไม่มีเจตนาขอยกเงิน องค์กรคณะมีมติ เล็งข้างมาก ว่า การที่คณะกรรมการยุทธศาสตร์ฯ อนุมัติเงินรายได้หวบดินตั้งแต่วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๖-๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ไม่ผิด ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๔๗

ส่วนที่ โจทก์ขอให้จำเลยทั้งหมดร่วมกันคืนเงินอนุมัติรายได้ไปใช้ในโครงการ สาธารณประโยชน์คืนสังคม ศาลเห็นว่า เมื่อจำเลยที่ ๑๐ เสนอโครงการตามที่จำเลยที่ ๓๑ และ ๔๒ เสนอมา ไม่มีส่วนรู้เห็นเกี่ยวกับการอนุมัตินำเงิน ไปใช้จ่ายโครงการต่างๆ ทั้งเรื่องการศึกษา สาธารณสุข ศาสนา และด้านสังคมอื่นๆ โดยไม่หลักฐานปรากฏว่าจำเลยทั้งสามนำเงินไปใช้ ประโยชน์ส่วนตัวหรือประโยชน์แก่พวกพ้องแต่อย่างใด จึงไม่ได้เป็นเจ้าของงานกระทำผิดฐาน ยกยอทรัพย์หรือเบียดบังทรัพย์สิน ดังนั้นจำเลยทั้งสามจึงไม่ต้องร่วมกันคืนเงินตามคำร้องโจทก์

พิพากษาว่า นายวราเทพ รมช.คลัง จำเลยที่ ๑๐ นายสมใจนึก ปลัดกระทรวงการคลัง และประธานบอร์ดกองสลาก มีความผิดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ และ ๘๓ ให้ จำคุกนายวราเทพ จำเลยที่ ๑๐ เป็นเวลา ๒ ปี ปรับ ๒๐,๐๐๐ บาท ให้จำคุกนายสมใจนึก จำเลยที่ ๓๑ เป็นเวลา ๒ ปี ปรับ ๑๐,๐๐๐ บาท ส่วนนายชัยวัฒน์ ผอ.กองสลาก จำเลยที่ ๔๒ กระทำผิด ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๗ และ ๘๖ และพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดของพนักงานใน องค์กรหรือหน่วยงานของรัฐฯ มาตรา ๑๑ เป็นความผิดกรรมเดียวต่อกฎหมายหลายบทให้ลงโทษ ตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดฯ อันเป็นบทหนักสุดตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๐ ลงโทษจำคุก ๒ ปี ปรับ ๑๐,๐๐๐ บาท แต่จำเลยทั้งสามไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ประกอบกับ พิเคราะห์พฤติการณ์แห่งคดีแล้วเห็นสมควรให้รอการลงโทษจำคุกจำเลยทั้งสามไว้คนละ ๒ ปี

ส่วนนายอดิษฐ์ รมว.พาณิชย์ จำเลยที่ ๒๑, ร.อ.สุชาติ รมว.คลัง จำเลยที่ ๕, พล.ต.ต. สุรสิทธิ์ ผอ.กองสลาก จำเลยที่ ๔๓ และนายสมใจนึก ปลัดกระทรวงการคลัง จำเลยที่ ๓๑ ที่ไม่มา ฟังคำพิพากษา ให้ออกหมายจับมาฟังคำพิพากษาในวันที่ ๑๘ พฤศจิกายนนี้ และให้ปรับนาย ประกันจำเลยในส่วนที่เป็นรัฐมนตรีคนละ ๒ ล้านบาท ส่วนจำเลยที่เป็นเจ้าหน้าที่กองสลากปรับ ๕ แสนบาท

ศาลปกครอง

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้น จึงมีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและ วิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อจัดตั้งศาลปกครองให้สอดคล้องกับที่รัฐธรรมนูญกำหนด และมีการจัดตั้งศาลปกครองขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๔ โดยเริ่มจัดตั้งศาลปกครองกลางและศาลปกครองสูงสุดขึ้นพร้อมกันในวันดังกล่าว

ปัจจุบันศาลปกครองจึงมีอยู่ด้วยกัน ๒ ชั้น ได้แก่ ศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น แต่ในอนาคตหากจะมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ก็สามารถทำได้¹⁶

ศาลปกครองเป็นหนึ่งในสถาบันหลักของประเทศที่ใช้อำนาจตุลาการเพื่ออำนวยความสะดวกเกี่ยวกับข้อพิพาททางปกครอง โดยมุ่งให้เกิดความสมดุลในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและ การดำเนินงานของรัฐเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดอำนาจของศาลปกครองไว้ใน มาตรา ๒๒๓ วรรคหนึ่งและวรรคสอง โดยบัญญัติว่า “ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

อำนาจศาลปกครองตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงการวินิจฉัยชี้ขาดขององค์กรตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นการใช้อำนาจโดยตรงตามรัฐธรรมนูญขององค์กรตามรัฐธรรมนูญนั้น”

จากถ้อยคำตอนท้ายของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๒๓ วรรคหนึ่ง ที่ว่า “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” นั้น อำนาจของศาลปกครองมีเป็นประการใดจึงพิจารณาได้จากบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นสำคัญ ซึ่งมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง ได้แยกประเภทคดีปกครองออกเป็น ๖ ประเภท ดังนี้

¹⁶ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๒๖ “ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลกับเอกชน หรือระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชาหรือในกำกับดูแลของรัฐบาลด้วยกัน ซึ่งเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น ต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้น และจะมีศาลปกครองชั้นอุทธรณ์ด้วยก็ได้”

๑) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำฝ่ายเดียวของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใด เนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจ หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ

คดีที่มีการฟ้องต่อศาลปกครองนั้นอาจเป็นการฟ้องในเรื่องคำสั่งต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “คำสั่งทางปกครอง” หรืออาจเป็นกรณีที่กฎหรือการกระทำอื่นใดของทางราชการไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๒) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

๓) คดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่งทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติ หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

๔) คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

๕) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับบุคคลให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ

๖) คดีที่มีกฎหมายกำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง

ส่วนคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลปกครองนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้กำหนดไว้ใน มาตรา ๕ วรรคสอง (๑) (๒) และ (๓) ซึ่งการบัญญัติไว้ดังกล่าว มีความมุ่งหมายที่จะกำหนดข้อยกเว้นเฉพาะคดีที่มีลักษณะเป็นคดีปกครองตามมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง ซึ่งเข้าข่ายเป็นการดำเนินการตามมาตรา ๕ วรรคสอง (๑) (๒) หรือเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลตาม (๓) ไม่ให้อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลปกครองจึงอาจสรุปได้ดังนี้

๑) การดำเนินการเกี่ยวกับวินัยทหาร (มาตรา ๕ วรรคสอง (๑))

๒) การดำเนินการของคณะกรรมการตุลาการ (ก.ต.) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ (มาตรา ๕ วรรคสอง (๒))

๓) คดีที่อยู่ในอำนาจของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษ (มาตรา ๕ วรรคสอง (๓))

๔) คดีที่มีกฎหมายตัดอำนาจศาลปกครองไว้โดยเฉพาะ

สรุปได้ว่า ศาลปกครองเป็นศาลที่บังคับใช้กฎหมายปกครองซึ่งเป็นกฎหมายที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการองค์กรฝ่ายปกครอง การดำเนินกิจกรรมของฝ่ายปกครอง และการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง กฎหมายปกครองจึงมีสาระสำคัญที่แตกต่างไปจากกฎหมายทั่วไปที่ใช้บังคับระหว่างเอกชนกับเอกชน รวมไปถึงศาลหรือองค์กรที่ใช้ในการตรวจสอบการกระทำต่างๆของฝ่ายปกครองก็จะอยู่ภายใต้บังคับของศาลปกครอง แตกต่างจากศาลที่ใช้ในการพิจารณาข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชน

ตัวอย่างคดีที่อยู่ในอำนาจศาลปกครอง

คำสั่งศาลปกครองสูงสุด ในคดีคำร้องที่ ๕๘๖/๒๕๕๒ (คดีมาตาพุด)

ศาลปกครองสูงสุดได้นัดอ่านคำสั่งในคดีคำร้องที่ ๕๘๖/๒๕๕๒ ระหว่าง สมาคมต่อต้านสภาวะโลกร้อน กับพวกรวม ๔๓ คน (ผู้ฟ้องคดี) คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ กับพวกรวม ๘ คน (ผู้ถูกฟ้องคดี) บริษัท เหมราช อีสเทิร์นซีบอร์ด อินดัสเทรียลเอสเตท จำกัด กับพวกรวม ๓๖ คน (ผู้มีส่วนได้เสีย) เป็นคดีที่ผู้ฟ้องคดีฟ้องว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ กับพวกรวม ๘ คน ได้ร่วมกันให้ความเห็นชอบอนุมัติ อนุญาต โครงการหรือกิจกรรมจำนวน ๑๖ โครงการ ที่ดำเนินการในพื้นที่มาตาพุดและบริเวณใกล้เคียง โดยไม่ดำเนินการให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ กรณีเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพจะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งให้องค์กรอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติ หรือด้านสุขภาพให้ความเห็นชอบก่อนมีการดำเนินการ จึงขอให้เพิกถอนรายงานผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพิกถอนใบอนุญาต และให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปดดำเนินการออกระเบียบหรือหลักเกณฑ์ หรือการอื่นใดตามขั้นตอนของกฎหมายภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งว่า สิทธิของบุคคลที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗ บัญญัติรับรองไว้ ย่อมได้รับความคุ้มครองการที่ยังไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการใช้สิทธิดังกล่าวนั้น

ไม่ใช่เหตุที่องค์กรของรัฐจะยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างเพื่อปฏิเสธ ไม่ให้ความคุ้มครองสิทธิดังกล่าวได้ เพราะโดยหลักการใช้และการตีความกฎหมาย เจตนารมณ์ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จะมีผลตามที่บัญญัติโดยทันทีไม่ว่าจะมีบทบัญญัติให้ต้องมีการตรากฎหมายกำหนดรายละเอียดในเรื่องดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งในกรณีนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ ๓/๒๕๕๒ ตั้งแต่วันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๒ ซึ่งเกี่ยวกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ นี้เองว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้รับรองไว้มีสภาพบังคับได้ทันทีที่รัฐธรรมนูญประกาศให้มีผลใช้บังคับโดยไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน ดังนั้น ก่อนการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ จึงต้องดำเนินการให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ทั้งหลายที่กำหนดไว้ในมาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปดได้อนุมัติโครงการหรือกิจกรรมทั้ง ๗๖ โครงการไปโดยไม่ได้ดำเนินการให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์มาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว การกระทำของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปดจึงน่าจะไม่ใช่ชอบด้วยกฎหมาย คำฟ้องของผู้ฟ้องคดีทั้งสี่สิบสามคนจึงมีมูล จึงเป็นการสมควรให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปดได้ตรวจสอบและศึกษาพิจารณาก่อนที่จะพิจารณาอนุมัติให้มีการดำเนินการตามโครงการทั้ง ๗๖ โครงการ ตามนัยมาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้ครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ จึงมีเหตุเพียงพอที่ศาลจะมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาตามคำขอของผู้ฟ้องคดีทั้งสี่สิบสามคน

ในเรื่องความรับผิดชอบของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ และจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคแก่การบริหารงานของรัฐหรือไม่ ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า หลังจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗ มีผลใช้บังคับหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ต้องอนุมัติ อนุญาตตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว ได้หารือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตอบข้อหารือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ว่า บทบัญญัติดังกล่าวยังไม่ีผลใช้บังคับทันที เพราะมีบทเฉพาะกาลตามมาตรา ๓๐๓ (๑) กำหนดให้มีผลใช้บังคับภายใต้เงื่อนไขที่ต้องมีกฎหมายกำหนดรายละเอียดเสียก่อน ดังนั้น หน่วยงานผู้รับผิดชอบที่จะอนุญาตจึงสามารถพิจารณาออกใบอนุญาตให้แก่โครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับความเห็นชอบรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่าการให้ความเห็นทางกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาขัดกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ว่าโครงการ

หรือกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๗ ทันที ซึ่งมาตรา ๒๑๖ วรรคห้า ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว ได้บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ ความเห็นทางกฎหมายของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงต้องผูกพันตามแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ รวมถึงมีผลผูกพันให้คณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการตามมาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

นอกจากนั้น ยังได้เคยมีการศึกษาการประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่มีผลกระทบอย่างรุนแรง โดยได้กำหนดไว้ ๑๕ ประเภทกิจการ ตามร่างประกาศโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทั้งสี่ภูมิภาคแล้ว แต่มิได้นำออกประกาศใช้จนกระทั่งมีการฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ จึงได้ออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมกำหนดประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๒ โดยกำหนดให้เหลือเพียง ๘ ประเภทกิจการ ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งองค์การอิสระทางสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๓ ได้เคยมีคำสั่งที่ ๗๔/๒๕๕๑ ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๑ แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและยกร่างกฎหมายดังกล่าว และได้ผ่านความเห็นชอบจากประชาชนทั้งสี่ภูมิภาคเช่นกัน แต่มิได้ดำเนินการเพื่อนำออกใช้ จนกระทั่งมีการฟ้องคดีต่อศาลปกครองชั้นต้นและขณะนี้ก็ยังมิได้ดำเนินการให้แล้วเสร็จ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงถึงการขาดการติดตามและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังของผู้ถูกฟ้องคดีที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานของรัฐที่มีได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงเป็นความรับผิดชอบของผู้ถูกฟ้องคดีโดยตรงที่ไม่ได้ดำเนินการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว

สำหรับการที่ศาลมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาจะก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นแก่การบริหารงานของรัฐหรือไม่ ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า หากจะเกิดปัญหาอุปสรรคแก่การบริหารงานของรัฐจากคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครอง เพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวของศาลก็เป็นเรื่องที่สืบเนื่องโดยตรงมาจากการละเลยไม่ดำเนินการหรือความล่าช้าของผู้ถูกฟ้องคดีเองที่ไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การที่เจ้าของโครงการหรือกิจกรรมนั้นจะต้องชะลอการดำเนินการก่อสร้างต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการตามโครงการของตนออกไป อันส่งผลกระทบต่อธุรกิจและเศรษฐกิจของภาคเอกชน รวมทั้งมีผลกระทบต่อการบริหารงานด้านเศรษฐกิจของรัฐ จึงมิใช่เนื่องมาจากคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวของศาลโดยตรง แต่

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่อย่างต่อเนื่องเพื่อคุณภาพชีวิตของประชาชนถือเป็นสิทธิอันชอบธรรมไม่เฉพาะประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าวในปัจจุบันนี้เท่านั้นที่สมควรได้รับและได้รับการเอาใจใส่ดูแล แม้ผู้ที่จะมาอาศัยอยู่ในบริเวณนี้ในอนาคตก็ควรจะต้องได้รับด้วยเช่นกัน นอกจากนี้การบริหารจัดการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมดังกล่าวในอารยประเทศ ถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่สำคัญของรัฐที่รัฐจะต้องดำเนินการ ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงการบริหารงานของรัฐด้านเศรษฐกิจกับด้านพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิตของประชาชน และสิทธิชุมชนแล้ว เห็นได้ว่าความเสียหายที่เจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะได้รับอาจเป็นเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในกรณีนี้ได้แก่ รัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการอนุมัติใบอนุญาตได้พิจารณาผลการประเมินในเรื่องต่าง ๆ ให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ หากจะเป็นการกระทบต่อสิทธิของเจ้าของโครงการแต่ก็ได้เป็นการจำกัดสิทธิการดำเนินการโดยสิ้นเชิง เพียงแต่กรณีเป็น โครงการหรือกิจกรรมใดที่อยู่ในประเภทที่มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงก็ต้องดำเนินการ ตามนัยมาตรา ๖๗ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ให้ครบถ้วนก่อน ประกอบกับ โครงการหรือกิจกรรมเหล่านั้นต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญถึงสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่จะต้องสัมพันธ์กับการได้รับมลพิษจากผลิตผลของการดำเนินการผลิตด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ในการพิจารณาตามคำขอของผู้ฟ้องคดีทั้งสี่สิบสามคนเป็นที่ประจักษ์ของศาลว่า คำฟ้องมีมูล และมีเหตุเพียงพอที่จะนำวิธีคุ้มครองตามที่ขอนั้นมาใช้ได้ตามหลักเกณฑ์ตามที่ศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษาก็ตาม ในชั้นนี้ เมื่อพิจารณาเบื้องต้นตามประเภทลักษณะของโครงการหรือกิจกรรมแล้ว ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า บางโครงการหรือกิจกรรมไม่น่าจะก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงอย่างชัดเจน แต่เป็น โครงการหรือกิจกรรมที่มุ่งควบคุมหรือบำบัดมลพิษหรือติดตั้งอุปกรณ์เพิ่มเติมเท่านั้น จึงยังไม่สมควรที่จะมีคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการคุ้มครองเพื่อบรรเทาทุกข์ชั่วคราวก่อนการพิพากษา ได้แก่ โครงการหรือกิจกรรมประเภทอุตสาหกรรม ลำดับที่ ๑๖, ลำดับที่ ๒๒, ลำดับที่ ๓๗, ลำดับที่ ๔๑, ลำดับที่ ๔๕, ลำดับที่ ๕๐, ลำดับที่ ๕๔ และประเภทคมนาคม ลำดับที่ ๒, ลำดับที่ ๓, ลำดับที่ ๔ และลำดับที่ ๖ ส่วนโครงการหรือกิจกรรมที่เหลือนั้น เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ตามประกาศของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๔ เรื่อง โครงการหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการอุตสาหกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ลงวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๒ ได้กำหนดไว้ ๘ ประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่รุนแรง และตามร่างประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อ

ชุมชนอย่างรุนแรงทั้งด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพที่ได้กำหนดไว้ ๑๕ ประเภท โครงการ ซึ่งได้ผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมาแล้ว และเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กำหนดให้เป็นโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง นั้น ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า โครงการหรือกิจกรรมในส่วนที่เหลือซึ่งประกอบไปด้วยโครงการปิโตรเคมีและท่อส่ง โครงการเหล็ก นิคมอุตสาหกรรม และสวนอุตสาหกรรม ท่าเทียบเรือ โรงไฟฟ้า โรงบำบัดกำจัดของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม เป็นประเภทโครงการหรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ในประกาศดังกล่าว จึงน่าเชื่อว่าเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ ถ้าโครงการหรือกิจกรรมดังกล่าวได้ดำเนินการให้ครบถ้วนตามมาตรา ๖๗ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ แล้ว ผู้ถูกฟ้องคดีหรือผู้มีส่วนได้เสีย อาจมีคำขอต่อศาลที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาให้มีคำสั่งแก้ไขหรือยกเลิกวิธีการชั่วคราวได้

ศาลปกครองสูงสุดจึงมีคำสั่งแก้คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นเป็นให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งแปดสั่งระงับโครงการหรือกิจกรรมตามเอกสารหมายเลข ๗ ท้ายคำฟ้อง ไว้เป็นการชั่วคราว จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาหรือศาลมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น ยกเว้น โครงการหรือกิจกรรมประเภทอุตสาหกรรม ลำดับที่ ๑๖, ๒๒, ๓๗, ๔๑ ๔๕, ๕๐ และ ๕๔ และประเภทคมนาคม ลำดับที่ ๒, ๓, ๔, และ ๖ นอกจากนี้แก้ให้เป็นไปตามคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

ศาลทหาร

ศาลทหารจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๘ ศาลทหารตามพระราชบัญญัตินี้แบ่งออกเป็นสามชั้น คือ ศาลทหารชั้นต้น ศาลทหารกลางและศาลทหารสูงสุด¹⁷ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ¹⁸

¹⁷ “พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๘”. มาตรา ๖. บัญญัติว่า “ศาลทหารตามพระราชบัญญัตินี้แบ่งออกเป็นสามชั้น คือ...”

¹⁸ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๒๘. บัญญัติว่า “ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร¹⁹ แยกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน

๒. คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน

๓. คดีที่ต้องดำเนินในศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากอายุของผู้กระทำความผิดซึ่งคงจะมีแต่เฉพาะนักเรียนทหาร

๔. คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร คดีประเภทนี้คงจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ๒ ประการ ประการแรก คือ ได้มีการฟ้องคดียังศาลทหารแล้ว ประการที่สอง คือ เป็นคดีที่ไม่เข้าหลักเกณฑ์ในสามประเภทแรก

คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่ ๓/๒๕๔๘

เรื่อง เขตอำนาจศาลเกี่ยวกับพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘

ระหว่าง ศาลจังหวัดทหารบกราชบุรี และ ศาลจังหวัดราชบุรี

การส่งเรื่องต่อคณะกรรมการ

ศาลจังหวัดทหารบกราชบุรีโดยสำนักตุลาการทหารส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง (๓) ซึ่งเป็นกรณีคู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องโต้แย้งอำนาจของศาลที่รับฟ้องคดี และศาลที่ส่งความเห็นและรับความเห็นมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องอำนาจศาลในคดีนั้น

ข้อเท็จจริงในคดี

อัยการศาลจังหวัดทหารบกราชบุรี โจทก์ ยื่นฟ้องพลทหาร อธิยา อธิรัตน์ปัญญา จำเลย ต่อศาลจังหวัดทหารบกราชบุรีเป็นคดีหมายเลขคำที่ ๖๒/๒๕๔๕ ในข้อหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กาย และลักทรัพย์ในเวลากลางคืนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ มาตรา ๓๓๕ (๑) และมาตรา ๕๑ ความว่า เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๕๔๕ จำเลยได้ใช้กำลังทำร้ายร่างกายนายเฉลิมชัย เสงประเสริฐ จนเป็นเหตุให้นายเฉลิมชัย ได้รับอันตรายแก่กาย และภายหลังจากที่

¹⁹ “พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘”. มาตรา ๑๔. บัญญัติว่า “คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร คือ...”

จำเลยกระทำการดังกล่าวได้ลักเอาสร้อยคอและจี๋ทองคำของนายเฉลิมชัยไปโดยทุจริต ในระหว่างพิจารณา ศาลจังหวัดทหารบกราชนบุรีสืบพยานโจทก์และจำเลยได้ความว่า ภายหลังเกิดเหตุ พลทหาร อธิชา จำเลย ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจภูธรอำเภอบ้านโป่งเป็นอีกคดีหนึ่งว่า

นายเฉลิมชัย (ผู้เสียหายในคดีนี้) ทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ซึ่งพนักงานอัยการประจำศาลแขวงราชบุรีได้ยื่นฟ้องนายเฉลิมชัยต่อศาลแขวงราชบุรี เป็นคดีหมายเลขดำที่ ๑๘๖๗/๒๕๔๕ และศาลได้มีคำพิพากษาในคดีดังกล่าวเมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๔๕ ว่าจำเลย (นายเฉลิมชัย) มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ จำคุก ๒ เดือนและปรับ ๑,๐๐๐ บาท จำเลยให้การรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา มีเหตุบรรเทาโทษลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๘ คงจำคุก ๑ เดือนและปรับ ๕๐๐ บาท ไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยต้องโทษจำคุกมาก่อน โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด ๑ ปี (คดีหมายเลขแดงที่ ๑๘๒๐/๒๕๔๕) คดีถึงที่สุด

ในระหว่างพิจารณาของศาลจังหวัดทหารบกราชนบุรี จำเลยยื่นคำร้องขอให้สอบถามศาลจังหวัดราชบุรีในประเด็นปัญหาข้อกฎหมายว่า คดีนี้เป็นกรณีและผู้เสียหายและจำเลยกระทำความผิดด้วยกัน คดีอยู่ในอำนาจศาลทหารตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ หรือไม่ โดยอ้างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๖๘๔/๒๕๒๑ ประกอบ

ศาลจังหวัดทหารบกราชนบุรีเห็นว่า กรณีเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือนตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๔ คดีจึงอยู่ในอำนาจศาลพลเรือน

ศาลจังหวัดราชบุรีเห็นว่า พลทหาร อธิชา อธิรัตนปัญญา บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับนายเฉลิมชัย เสงประเสริฐ บุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหาร มิได้ร่วมกระทำผิดในลักษณะเป็นตัวการร่วมกันในข้อหาที่ถูกฟ้องด้วยกัน และมีได้เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือนเนื่องจากต่างฝ่ายต่างกระทำความผิดและต่างฝ่ายต่างเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ แยกต่างหากจากกัน และข้อหาหลักทรัพย์ในเวลากลางคืนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๕ (๑) พลทหาร อธิชา อธิรัตนปัญญา ถูกฟ้องอีกข้อหาหนึ่งต่างหาก โดยมีนายเฉลิมชัย เสงประเสริฐ เป็นผู้เสียหายโดยตรงเพียงฝ่ายเดียว จึงเห็นว่าคดีอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร (ศาลจังหวัดทหารบกราชนบุรี) มิได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม (ศาลจังหวัดราชบุรี)

ปัญหาที่ต้องพิจารณา คดีนี้อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหารหรือศาลยุติธรรม

คณะกรรมการพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีนี้สรุปได้ว่า จำเลยซึ่งเป็นทหารกองประจำการ และนายเฉลิมชัย เสงประเสริฐ ใช้กำลังเข้าทำร้ายร่างกายซึ่งกันและกัน หลังเกิดเหตุมีพยานเห็นว่า จำเลยหยิบเอาสร้อยและจี๋ทองคำของนายเฉลิมชัยไป ต่อมา นายเฉลิมชัยถูกยื่นฟ้องขอหาทำร้ายร่างกายผู้อื่นต่อศาลแขวงราชบุรีซึ่งเป็นศาลพลเรือนและศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด ส่วนจำเลยถูกยื่นฟ้องต่อศาลจังหวัดทหารบกราชบุรีเป็นคดีนี้ในข้อหาทำร้ายร่างกายและลักทรัพย์ในเวลากลางคืน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๕๕ และมาตรา ๓๓๕ (๑) รวม ๒ ข้อหา ดังนี้ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๔ บัญญัติว่า คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารคือ

(๑) คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน

(๒) คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน และมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร ให้ดำเนินคดีในศาลพลเรือน

สำหรับข้อหาทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ แม้จะปรากฏข้อเท็จจริงว่า จำเลยและนายเฉลิมชัยมิได้ร่วมกระทำผิดในลักษณะเป็นตัวการร่วมกันในข้อหาที่ถูกฟ้องด้วยกัน แต่คำว่า กระทำผิดด้วยกันตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ มาตรา ๑๔ (๑) บุคคลที่กระทำผิดหาจำต้องมีเจตนาร่วมกันเสมอไปไม่ เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า จำเลยและนายเฉลิมชัยต่างก็ได้รับบาดเจ็บด้วยกัน ถ้าปราศจากการกระทำของฝ่ายหนึ่งอาจจะไม่มีการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออาจเป็นเพราะบุคคลทั้งสองสมัครใจต่อสู้กันจึงถือได้ว่าความผิดเกิดขึ้นเพราะต่าง ได้กระทำผิดด้วยกันทั้งคู่ จึงเป็นคดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่มีได้อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดด้วยกัน ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร ตามมาตรา ๑๔ (๑) แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๑ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๗๑

ส่วนข้อหาลักทรัพย์ในเวลากลางคืนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๓๕ (๑) นั้น เมื่อปรากฏตามคำฟ้องโดยโจทก์บรรยายฟ้องข้อหานี้ เป็นอีกข้อหาหนึ่งแยกต่างหากออกจากข้อหาทำร้ายร่างกายซึ่งในข้อหานี้มีจำเลยเป็นผู้กระทำเพียงฝ่ายเดียวและมีนายเฉลิมชัยเป็นผู้เสียหาย ทั้งเป็นการกระทำที่ต่างกรรมต่างวาระกัน ข้อหาดังกล่าวจึงไม่ใช่คดีที่เกี่ยวข้องกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือนตามมาตรา ๑๔ (๒) แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๘๘ อันจะอยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรม แต่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร

จึงวินิจฉัยชี้ขาดว่า คดีระหว่าง อัยการศาลจังหวัดทหารบกราชบุรี โจทก์ พลทหาร อธิยา อธิรัตน์ปัญญา จำเลย อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลทหาร เว้นแต่ข้อหาทำร้าย ร่างกายผู้อื่น อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม

เห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ล้วนเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการเหมือนกัน ความแตกต่างอยู่ตรงที่แต่ละศาลมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษา อรรถคดีคนละประเภทกัน ดังนั้น การเสนอคดีต่อศาล บุคคลผู้ที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลจะต้องพิจารณาก่อนว่า คดีของตนนั้นเป็นคดีประเภทใดและอยู่ในอำนาจของศาลระบบใด เพราะหากเสนอคดีไม่ถูกต้องตามระบบศาล ศาลนั้นก็ย่อมที่จะเกิดปัญหาโต้แย้งเกี่ยวกับอำนาจศาลในการพิจารณาคดี อันทำให้คดีล่าช้าได้

ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

การที่มีระบบศาลมากกว่า ๑ ระบบศาล ดังที่กล่าวมาแล้วอาจทำให้เกิดปัญหาการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล แต่เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญและศาลทหารมีอำนาจหน้าที่จำกัดเท่าที่รัฐธรรมนูญไว้และประเภทคดีมีลักษณะเฉพาะ ส่วนศาลปกครองนั้นเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ นอกจากนั้นคดีทางปกครองมีลักษณะใกล้เคียงกับคดีของศาลยุติธรรม จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาในการทำหน้าที่ของศาลงานวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลระหว่างศาลยุติธรรมและศาลปกครองเป็นหลัก

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๕๐ มาตรา ๑๕๕ จึงได้บัญญัติว่า" ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรรมการ"

พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ.

๒๕๔๒

ความเป็นมา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ หมวด ๘ ที่ได้มีการบัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย

และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ และในหมวดนี้ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาล คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร การที่มีหลายศาลดังกล่าวอาจทำให้เกิดการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร ในมาตรา ๒๕๘ จึงได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร หรือศาลอื่นๆ ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่นๆ และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรรมการ

หลักเกณฑ์การเสนอปัญหาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ จากมาตราดังกล่าวจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้น โดยมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้มีการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และหลักเกณฑ์วิธีการนำคดีขึ้นสู่การวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

องค์ประกอบและที่มาของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

มาตรา ๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ กำหนดให้มีคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ประธานศาลปกครองสูงสุด หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีก ๔ คน เป็นกรรมการ ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดได้ดังนี้

(๑) กรรมการโดยตำแหน่ง

- (ก) ประธานศาลฎีกา เป็นประธานกรรมการ
- (ข) ประธานศาลปกครองสูงสุด
- (ค) หัวหน้าสำนักตุลาการทหาร
- (ง) ประธานศาลอื่น ในกรณีที่มีการจัดตั้งศาลอื่น (ปัจจุบันไม่มี)

(๒) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเป็นไปตามมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่าง ศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ กล่าวคือ ให้ประธานกรรมการแจ้งไปยังประธานของแต่ละศาล เพื่อให้มีการดำเนินการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลแต่ละประเภท หลังจากนั้นเสนอรายชื่อต่อประธานกรรมการ สำหรับวิธีการคัดเลือกมาตรา ๗ วรรคสาม ได้บัญญัติให้วิธีการเลือกนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ประชุมร่วมกันของกรรมการ โดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของแต่ละศาลร่วมกันกำหนด โดยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ๔ คน มีที่มาจาก

- (ก) ผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา จำนวนหนึ่งคน
- (ข) ผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุดจำนวนหนึ่งคน

(ก) ผู้ที่ได้รับคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุด จำนวนหนึ่งคน

(ง) ผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านกฎหมายที่มีใช้ผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งได้รับคัดเลือกโดยที่ประชุมร่วมของกรรมการ โดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามข้อ (ก) – (ค) จำนวนหนึ่งคน

พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๘ ได้กำหนดให้เลขานุการศาลฎีกาเป็นเลขานุการคณะกรรมการ มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการตามที่คณะกรรมการกำหนด เลขานุการศาลฎีกาจึงเป็นผู้มีหน้าที่บริหารงานธุรการของคณะกรรมการให้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย

(๓) คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์

(๓) ไม่เป็นพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นหรือไม่เป็นกรรมการหรือที่ปรึกษาของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

(๔) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งที่รับผิดชอบในการบริหารพรรคการเมือง สมาชิกพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

(๕) ไม่เป็นกรรมการ ผู้จัดการ ที่ปรึกษา ลูกจ้าง หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะคล้ายกัน ในบริษัท ห้างหุ้นส่วน หรือธุรกิจเอกชนในรูปแบบอื่นๆ

(๔) วาระการดำรงตำแหน่ง

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระการดำรงตำแหน่ง คราวละ ๔ ปี นับแต่วันประกาศรายชื่อกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในราชกิจจานุเบกษา

ถ้ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิว่างลง ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ที่ประชุมใหญ่ตุลาการศาลปกครองสูงสุด ที่ประชุมใหญ่ตุลาการพระธรรมนูญในศาลทหารสูงสุด หรือที่ประชุมร่วมของกรรมการ โดยตำแหน่งและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วแต่กรณี ต้องดำเนินการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างโดยเร็ว กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งได้รับการคัดเลือกใหม่มีวาระอยู่ในตำแหน่ง ๔ ปี นับแต่วันประกาศชื่อในราชกิจจานุเบกษา

ระหว่างที่ยังมิได้คัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่าง และยังมีกรรมการเหลืออยู่เกินกึ่งหนึ่ง กรรมการที่เหลือยังคงปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ แต่ต้องไม่เกิน ๓๐ วัน ทั้งนี้ เพื่อให้มีการปฏิบัติหน้าที่ต้องหยุดชะงักเพราะรอการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่าง

(๕) การพ้นจากตำแหน่งของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

กรรมการผู้ทรงคุณวุฒินอกจากจะพ้นจากตำแหน่งตามวาระตามมาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ แล้ว มาตรา ๕ ยังกำหนดให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระด้วยเหตุดังต่อไปนี้ด้วย

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๔) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๕) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
- (๖) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๖

การเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการ

ผู้มีสิทธิส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

๑. ศาล (ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร และศาลอื่น ๆ) ในกรณีศาลมีความเห็นแตกต่างกันเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีที่รับฟ้องหรือไม่รับฟ้องให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการโดยผ่านหน่วยงานธุรการกลางของศาลนั้น

๒. คู่ความหรือคู่กรณี ในกรณีคู่ความหรือคู่กรณีโต้แย้งเขตอำนาจศาล ให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่รับฟ้องก่อนวันสืบพยานสำหรับศาลยุติธรรมหรือศาลทหารหรือก่อนวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกสำหรับศาลปกครองหรือศาลอื่น

๓. บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุดของศาลขัดแย้งกัน ให้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการฯ โดยผ่านเลขานุการคณะกรรมการ

๔. เอกสารที่ต้องยื่น

๕. คำร้อง ทั้งกรณีที่ยื่นต่อศาลและกรณีที่ยื่นต่อคณะกรรมการต้องทำเป็นหนังสือใช้ถ้อยคำสุภาพ และอย่างน้อยต้องมี

๖. ชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง

๗. ชื่อและที่อยู่ของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสีย

๘. เหตุแห่งการยื่นคำร้อง โดยระบุถึงศาลที่รับฟ้อง ศาลที่อ้างว่ามีเขตอำนาจ คำพิพากษาหรือคำสั่งหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของศาลที่เป็นเหตุให้ต้องยื่นคำร้อง

๙. คำขอให้ศาลหรือคณะกรรมการ แล้วแต่กรณี มีคำวินิจฉัยอย่างหนึ่งอย่างใด พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุน

๑๐. ลายมือชื่อผู้ร้อง

๑๑. ความเห็นของศาลที่ส่งความเห็นและศาลที่รับความเห็น ทั้งกรณีที่อยู่ความเป็นผู้เสนอเรื่องและกรณีที่ศาลเห็นเอง

๑๒. คำชี้แจงของคู่ความฝ่ายที่ไม่ได้โต้แย้งเขตอำนาจศาล

๑๓. สำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุดของศาลและสำเนาเอกสารในสำนวนความ ที่จำเป็น กรณีคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลขัดแย้งกัน

การถอนคำร้อง²⁰

ผู้ร้องอาจขอถอนคำร้องได้ แต่ต้องกระทำก่อนมีการอ่านคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของคณะกรรมการ โดยยื่นต่อศาลหรือต่อเลขานุการคณะกรรมการก็ได้

คำวินิจฉัย²¹

คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้ทำเป็นหนังสือ ระบุเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยและลงลายมือชื่อกรรมการทุกคนที่วินิจฉัย และบุคคลทั่วไปอาจขอคัดสำเนาได้ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด

²⁰ “การเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.supremecourt.or.th/webportal/maincode/content.php?content=component/content/view.php&id=43&base=19&base=19>, ๒๕๕๗

²¹ “พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒”. มาตรา ๑๗. บัญญัติว่า “ คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้ทำเป็นหนังสือ ระบุเหตุผลแห่งคำวินิจฉัย และลงลายมือชื่อกรรมการทุกคนที่วินิจฉัย และบุคคลทั่วไปอาจขอคัดสำเนาได้ตามวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดให้คณะกรรมการมีอำนาจออกข้อบังคับเกี่ยวกับวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการ การพิจารณาและวินิจฉัยของคณะกรรมการ และการอื่นที่จำเป็นเท่าที่ไม่ขัดต่อพระราชบัญญัตินี้ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา”

สรุป

กล่าวโดยสรุป จุดเด่นประการหนึ่งของพระราชบัญญัติฉบับนี้คือการกำหนดให้ใช้รูปแบบคณะกรรมการเนื่องจากคณะกรรมการสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในลักษณะประชุมปรึกษามีความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้เสร็จสิ้นภายในเวลาอันรวดเร็ว เพื่อไม่ให้เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการพิจารณาของศาลที่ส่งความเห็น และเพื่อความยุติธรรมแก่คู่ความในคดีโดยไม่ทำให้การดำเนินคดีของกลุ่มความใช้เวลานานเกินความจำเป็น สิ่งที่ควรคำนึงถึงคือความเป็นเอกภาพเนื่องจากคดีที่มีประเด็นแห่งคดีเช่นเดียวกันย่อมเป็นไปตามที่คณะกรรมการเคยวินิจฉัยไว้แล้ว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

บทที่ ๓

ปัญหาการขัดกันของอำนาจศาล

ขั้นตอนการส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
พิจารณา

กรณีที่มีการยื่นฟ้องต่อศาลปกครอง

กรณีที่ศาลยุติธรรมทำความเห็นเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลแล้วและ
ส่งความเห็นของศาลยุติธรรมไปยังศาลปกครอง โดยตรงและแจ้งการส่งความเห็นพร้อมด้วยสำเนา
ความเห็นดังกล่าวให้สำนักงานศาลยุติธรรมทราบ

กรณีที่มีการยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรม

กรณีที่ศาลยุติธรรมและศาลปกครองมีความเห็นในเขตอำนาจศาลแตกต่างกันและ
คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลได้มีคำวินิจฉัยแล้วซึ่งสำนักงานเลขาธิการ
คณะกรรมการฯ ได้ส่งคำวินิจฉัยไปยังศาลยุติธรรมเพื่ออ่านให้ผู้ร้องและผู้เกี่ยวข้องพร้อมแจ้งการ
ส่งและสำเนาคำวินิจฉัยให้สำนักงานศาลปกครองและสำนักงานศาลยุติธรรมทราบ

ปัญหาคดีล่าช้า: ปัญหาที่ตามมาเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

จากที่ได้กล่าวมาในตอนต้น โดยที่ปัจจุบันระบบศาลในประเทศไทยเป็นระบบศาลคู่
ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
จึงจัดตั้งองค์กรพิเศษทำหน้าที่ชี้ขาดกรณีเกิดปัญหาขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
ได้แก่ คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลขึ้น แต่ปัญหาที่ตามมาจากการขัดแย้ง
กันระหว่างศาลก็คือ ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล กล่าวคือ เมื่อมีการเริ่ม
กระบวนการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒
ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเสนอเรื่องต่อคณะกรรมการฯ โดยคู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องยื่นคำร้อง
โต้แย้งเขตอำนาจศาล ศาลที่รับฟ้องจะต้องรอการพิจารณาไว้ชั่วคราวแล้วจัดทำความเห็นส่งไปยัง
ศาลที่คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องเห็นว่ามิใช่เขตอำนาจ หากสองศาลมีความเห็นขัดแย้งกัน กฎหมายจึง

กำหนดให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด ซึ่งจากการตรวจสอบคดีที่เข้าสู่การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจำนวน ๒๐ คดี พบว่า คดีที่มีการเสนอเข้าสู่กระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจะใช้ระยะเวลารวมทั้งสิ้นประมาณ ๒ ปี โดยเพียงแค่นั้นขั้นตอนการส่งความเห็นระหว่างศาลก็ใช้เวลานานหลายเดือน หากนับเวลาตั้งแต่ยื่นฟ้องคดี จะใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ ๑ ปี ก่อนการส่งเรื่องให้คณะกรรมการฯ พิจารณาวินิจฉัย ทั้งนี้ หากนับจากวันที่หน่วยงานธุรการกลางมีหนังสือส่งเรื่องทางธุรการไปยังเลขานุการคณะกรรมการฯ คดีจะค้างพิจารณาอยู่ที่ส่วนเลขานุการคณะกรรมการฯ วินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเพื่อรอนำเสนอคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณา โดยจะใช้เวลาโดยเฉลี่ยประมาณ ๑ ปี กว่าคณะกรรมการฯ จะมีคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล¹

นอกจากนี้ จากสถิติคดีที่ผ่านมา แม้ว่าคณะกรรมการฯ มีคำวินิจฉัยจำนวนมาก แต่ปัจจุบันยังมีการเสนอคดีที่เขตอำนาจศาลขัดแย้งเข้าสู่การพิจารณาอย่างต่อเนื่องและเป็นจำนวนมาก ดังเห็นได้จากตารางแสดงปริมาณคดีที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาดังนี้

ตารางที่ 3-1 แสดงปริมาณคดีที่เสนอเข้าสู่การพิจารณา

เรื่อง ปี	คดีที่ศาลมีความเห็นแย้ง ที่เข้าสู่งานเลขานุการคณะกรรมการฯ	คำวินิจฉัย (จำนวน)
๒๕๕๐	๔๕	๓๗
๒๕๕๑	๓๕	๓๓
๒๕๕๒	๕๒	๒๗
๒๕๕๓	๗๕	๖๓
๒๕๕๔	๕๑	๕๔
๒๕๕๕	๑๓๒	๑๑๐
๒๕๕๖	๑๐๖	๑๕๗

¹ "การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล : ศึกษาสภาพบังคับของคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลกรณีข้อขัดแย้งเขตอำนาจศาลที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน". (เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล). ๒๕๕๗.

ในเรื่องดังกล่าวมีนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิได้กล่าวถึงกรณีดังกล่าวไว้ดังนี้²

“จากการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่ามีภาระงานมากกว่าเจตนารมณ์ที่มีขึ้น เพื่อปฏิบัติหน้าที่เพียงความจำเป็น อันมิอาจเลี่ยงได้ แต่กลับกลายเป็นว่ามีปริมาณคดีมากและทำให้คดีล่าช้าออกไปอีก ซึ่งควรแก่การ ทบทวน เพราะมิได้สร้างความยุติธรรมให้เกิดแก่คดีความ แต่อาจไปกระทบต่อเจตนารมณ์ของการ มีระบบศาลคู่ ตลอดจน

๑. สร้างความไม่แน่นอนว่าคดีความควรฟ้องคดีต่อระบบศาลใด

๒. ทำให้คดีล่าช้าออกไป เพราะต้องดำเนินการยุติข้อขัดแย้งเรื่องเขตอำนาจศาล ให้ เป็นที่ยุติเสียก่อน

๓. เป็นภาระแก่รัฐที่จะต้องเพิ่มปริมาณคดีเหล่านี้อีก เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นด้วย

๔. เป็นช่องทางในการประวิงคดี “Justice delay is justice deny.””

อนึ่ง กระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในปัจจุบัน ทำให้ประชาชน ต้องใช้เวลาที่เพิ่มขึ้นในการใช้สิทธิทางศาลและทำให้คดีล่าช้าออกไป อาจสรุปสาเหตุ ของความล่าช้าได้ดังนี้

๑.๑ กระบวนการตามกฎหมายว่าด้วยวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลมี ขั้นตอนมาก ไม่มีกรอบเวลาหรือไม่เหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น

ก. พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ และข้อบังคับคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ว่าด้วยวิธีการเสนอ เรื่อง การพิจารณาและวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๔๔ กำหนดขั้นตอนดำเนินงานของศาลและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องไว้หลายขั้นตอน เช่น ให้ศาลที่คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องได้แจ้งเขตอำนาจศาลจัดทำความเห็น ส่งไปยังหน่วยงานธุรการกลางของอีกศาลหนึ่ง แล้วหน่วยงานธุรการกลางของศาลนั้นจึงจะส่งให้ ศาลที่คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องเห็นว่าคดีอยู่ในเขตอำนาจจัดทำความเห็น (ข้อบังคับฯ ข้อ ๑๕) ซึ่งเป็น

² กมลชัย รัตนสกาววงศ์. “กฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ ระหว่างศาล วิธีปฏิบัติ และแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล: ปัญหาเขตอำนาจศาล ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินปะปนอยู่”. (เอกสารประกอบการสัมมนา ทางวิชาการข้าราชการศาลยุติธรรม เรื่อง “กฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล: วิธีปฏิบัติและแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล” กิจกรรม “การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ”. ๘ มิถุนายน ๒๕๕๓).

ขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาดำเนินการค่อนข้างนาน โดยที่ผ่านมาจะใช้เวลาประมาณ ๑ ปี นับแต่วันฟ้องถึงวันส่งเรื่องให้คณะกรรมการ เป็นต้น

ข. ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล อันเนื่องมาจากกำหนดเวลาขึ้นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลตามมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลใด ถ้าคู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องเห็นว่าคดีดังกล่าวอยู่ในเขตอำนาจของอีกศาลหนึ่ง ให้ยื่นคำร้องต่อศาลที่รับฟ้องก่อนวันสืบพยานสำหรับศาลยุติธรรมหรือศาลทหาร หรือก่อนวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกสำหรับศาลปกครอง ...”

สำหรับศาลยุติธรรม การกำหนดเวลาให้จำเลยยื่นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลได้ก่อนวันสืบพยาน กำหนดเวลาดังกล่าวทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมีความล่าช้า เนื่องจากภายหลังโจทก์ฟ้องคดีแล้วจะมีกระบวนการส่งหมายซึ่งใช้ระยะเวลาพอสมควร และเมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกส่วนใหญ่จะขอขยายระยะเวลาขึ้นคำให้การ ทำให้ระยะเวลายืดออกไปอีก และเมื่อยื่นคำให้การแล้วก็ต้องมีการระบุพยานชี้สองสถาน และนัดสืบพยานซึ่งในขั้นตอนนี้การนัดสืบพยานต่อเนื่องอาจใช้เวลาอีก ๒-๓ ปี การให้จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลได้ถึงก่อนวันสืบพยาน จึงเป็นระยะเวลาที่นานเกินไป จึงมีข้อเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง ให้การยื่นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลของจำเลย (กรณีศาลยุติธรรม) จะต้องกระทำภายในระยะเวลาขึ้นคำให้การ เพราะจำเลยย่อมทราบได้ในขณะที่ได้รับสำเนาคำฟ้องแล้วว่าคดีที่ตนถูกฟ้องควรอยู่ในเขตอำนาจของศาลใด³

สำหรับศาลปกครอง การกำหนดระยะเวลาที่ให้สิทธิคู่กรณีฝ่ายที่ถูกฟ้องยื่นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลก่อนวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรก ก็เป็นระยะเวลาที่นานเกินไป ทำให้คดีต้องเข้าสู่กระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดเขตอำนาจศาลทั้งที่คดีได้เข้าสู่การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจนเกือบสิ้นสุดกระบวนการแล้ว⁴ จึงมีข้อเสนอให้แก้ไขบทบัญญัติมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่งในส่วนของระยะเวลาขึ้นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลในศาลปกครองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

³ “การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ. ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๐).

⁴ เมื่อมีการจ่ายสำนวนให้องค์คณะและตั้งตุลาการผู้แถลงคดี และมีการตั้งตุลาการเจ้าของสำนวนแล้ว ตุลาการเจ้าของสำนวนจะทำการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อองค์กรคณะ หากตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่า จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคำฟ้อง

ก. ปัญหาความล่าช้าในการดำเนินการของศาลตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง อันเนื่องมาจากกฎหมายไม่ได้กำหนดกรอบเวลาในการทำความเห็นของศาลไว้ โดยกำหนดไว้เพียงว่า “... ในการนี้ให้ศาลที่รับฟ้องรอการพิจารณาไว้ชั่วคราว และให้จัดทำความเห็นส่งไปให้ศาลที่คู่ความร้องว่าคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจโดยเร็ว...” ทำให้มีข้อพิจารณาว่าปัญหาความล่าช้าในการจัดทำความเห็นของศาลตามกระบวนการดังกล่าว ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลเป็นไปด้วยความล่าช้า และเสนอให้แก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดกรอบเวลาในการจัดทำความเห็นของศาลหรือขอความร่วมมือไปยังศาลที่เกี่ยวข้อง

๑.๒ คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องคดีใช้สิทธิตามกฎหมายในการโต้แย้งเขตอำนาจศาลเพื่อเป็นช่องทางประวิงคดี แม้ว่าคดีที่มีข้อเท็จจริงในลักษณะเดียวกันจะมีแนวคำวินิจฉัยฯ เป็นที่ยุติแล้ว

๑.๓ ศาลแต่ละศาลไม่มีความเห็นตามแนวคำวินิจฉัยฯ ที่แม้บางเรื่องจะมีแนวคำวินิจฉัยฯ เป็นที่ยุติแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน ทั้งที่คณะกรรมการฯ ได้วางหลักเกณฑ์การพิจารณาเขตอำนาจศาลในเรื่องดังกล่าวมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ ซึ่งที่ผ่านมามีคำวินิจฉัยจำนวนมาก โดยใช้เกณฑ์“ประเด็นแห่งคดี”เป็นเกณฑ์การพิจารณา ทั้งนี้โดยพิจารณาจากคำฟ้อง คำให้การ และคำขอท้ายฟ้อง หากในเบื้องต้นศาลจะต้องวินิจฉัยเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินซึ่งเป็นประเด็นทางแพ่งและเป็นประเด็นหลักของคดีเสียก่อนแล้วจึงจะพิจารณาในประเด็นอื่นต่อไปได้ เป็น

“สามารถวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้โดยไม่จำเป็นต้องมีการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีอีก ตุลาการเจ้าของสำนวนจะจัดทำบันทึกสรุปข้อเท็จจริง ประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย และความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยพร้อมสำนวนคดีเสนอให้องค์คณะพิจารณาดำเนินการ ในกรณีที่องค์คณะพิจารณาสำนวนคดีดังกล่าวแล้วเห็นว่าไม่มีกรณีต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม ตุลาการหัวหน้าคณะจะมีคำสั่งกำหนดวันสิ้นสุดการแสวงหาข้อเท็จจริง แล้วส่งสำนวนคดีให้อธิบดีศาลปกครองชั้นต้นพิจารณา เพื่อส่งสำนวนคดีนั้นให้ตุลาการผู้แถลงคดีจัดทำคำแถลงการณ์เป็นหนังสือ หลังจากนั้นองค์คณะจะกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีครั้งแรกต่อไป พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง ก่อนวันนั่งพิจารณาคดี ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนส่งมอบสำนวนคดีให้ผู้แถลงคดีปกครองพิจารณา และให้ผู้แถลงคดีปกครองจัดทำ สรุปข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย และความเห็นของตนในการวินิจฉัยคดีนั้น เสนอต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษา และให้มาชี้แจงด้วยวาจาต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาในวันนั่งพิจารณาคดีนั้น และให้มีสิทธิอยู่ในการพิจารณา และในการประชุมปรึกษาเพื่อพิพากษาคดีนั้นได้ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการวินิจฉัยคดีนั้น

คดีเกี่ยวกับสิทธิในที่ดิน ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันก็ยังมีกรณีเรื่อง ที่ศาลมีความเห็นขัดแย้งกันในคดีลักษณะดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการฯ อย่าง ต่อเนื่อง โดยเป็นคดีที่ศาลยุติธรรมและศาลปกครองมีความเห็นขัดแย้งกันเรื่องเขตอำนาจศาลมาก ที่สุด⁵ รวมถึงการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีของคณะกรรมการก็ยังมีความเห็นไม่เป็นที่ยุติ อันมี ผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนที่อาจไม่ได้รับความสะดวกหรือได้รับความเสียหายจากปัญหาคดี ถ่าช้าอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างศาลในเรื่องเขตอำนาจ

๑.๔ ความไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนของเกณฑ์การพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลใน คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในบางประเด็น

ในปัจจุบันแม้คำวินิจฉัยชี้ขาดในคดีหลายประเภทมีแนวคำวินิจฉัยชี้ขาด เป็นที่ยุติและเป็นแนวทางในการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาล แต่ในชั้นการพิจารณาของ คณะกรรมการมีคดีบางประเภทที่กรรมการยังมีความเห็นโต้แย้งและไม่เป็นที่ยุติ เช่น

ก. คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทาง ปกครอง⁶

เป็นที่ทราบกันดีว่า การตีความของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจ หน้าที่ระหว่างศาลที่ได้รับอิทธิพลจากหลักกฎหมายสัญญาทางปกครองในประเทศฝรั่งเศส ซึ่ง สัญญาทางปกครองหลายลักษณะมีความคล้ายคลึงกับสัญญาทางแพ่งอย่างมาก ทำให้การตีความ เป็นไปอย่างกว้างและขยายขอบเขตสัญญาทางปกครองตามบทนิยามมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ออกไปมาก โดยปัจจุบันมีความ ยากลำบากในการแบ่งแยกและสืบสวนเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง เห็นได้ชัดจากปริมาณคดีที่มีการเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการ⁷ และมีประเด็นทาง วิชาการในเรื่องความไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนเกี่ยวกับเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาแบ่งแยกสัญญา ทางแพ่งและสัญญาทางปกครอง เช่น

⁵ กล่าวคือ ทั้งศาลยุติธรรมและศาลปกครองต่างเห็นว่าตนมีอำนาจพิจารณาพิพากษา คดีในลักษณะดังกล่าว

⁶ “ปัญหาเขตอำนาจศาลเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง : การตีความของศาลและคณะกรรมการ วินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. (รายงานประจำปีคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ประจำปี ๒๕๕๕). หน้า ๕๘-๖๔

⁷ คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการปี ๒๕๕๒ จำนวน ๕ คดี ปี ๒๕๕๓ จำนวน ๑๑ คดี ปี ๒๕๕๔ จำนวน ๑๐ คดี และปี ๒๕๕๕ จำนวน ๓๒ คดี

สัญญาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ของฝ่ายปกครอง

ในระยะแรกการตีความของคณะกรรมการฯ เกี่ยวกับสัญญาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ของฝ่ายปกครองหรือสัญญาซื้อขายเป็นการตีความอย่างจำกัด โดยวินิจฉัยว่าสัญญาในลักษณะดังกล่าวเป็นเพียงสัญญาจัดหาพัสดุธรรมดาที่สนับสนุนการจัดทำบริการสาธารณะเท่านั้น จึงเป็นสัญญาทางแพ่ง ไม่ใช่สัญญาทางปกครอง^๘ แต่ต่อมาปรากฏว่าได้มีการตีความให้สัญญาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ของฝ่ายปกครองเป็นสัญญาทางปกครอง โดยวางเกณฑ์พิจารณาว่า หากวัตถุประสงค์แห่งสัญญาหรือวัตถุประสงค์ของสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งเครื่องมือสำคัญและจำเป็นที่ทำให้การดำเนินบริการสาธารณะของหน่วยงานทางปกครองบรรลุผล สัญญานั้นเป็นสัญญาทางปกครอง มีข้อพิจารณาว่าเกณฑ์ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ที่กว้างและไม่ชัดเจน เห็นได้จากสัญญาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์บางอย่างเป็นสัญญาทางปกครอง แต่บางอย่างเป็นสัญญาทางแพ่ง^๙

สัญญากู้ยืมเงิน

ในระยะแรก คณะกรรมการวินิจฉัยว่า สัญญากู้ยืมเงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์เพื่อใช้ดำเนินการตามโครงการกระจายสินค้าออกจากแหล่งผลิตโดยใช้ระบบเครือข่ายสหกรณ์ มีสาระสำคัญเป็นการให้สหกรณ์กู้ยืมเงิน โดยกำหนดวิธีใช้เงินคืนเพื่อนำเงินที่กู้ยืมไปรวบรวมสินค้าของสมาชิกในกลุ่มสหกรณ์ออกจำหน่าย อันเป็นกิจการของกลุ่มสมาชิกเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น มิใช่สัญญาที่กรมส่งเสริมสหกรณ์มอบให้สหกรณ์เข้าดำเนินการบริการสาธารณะโดยตรงหรือเข้าร่วมดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะกับ โจทย์ที่จะถือว่าเป็นสัญญาทางปกครอง (คำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๕๓)

ต่อมาคณะกรรมการได้กลับแนวคำวินิจฉัยเป็นว่า สัญญากู้ยืมเงินกองทุนพัฒนาสหกรณ์เพื่อนำไปให้สมาชิกของสหกรณ์จำเลยซึ่งเป็นเกษตรกรกู้ยืม มีลักษณะเป็นการมอบหมายให้สหกรณ์ซึ่งเป็นองค์กรเกษตรกรจัดหาเงินกู้หรือสินเชื่อให้แก่เกษตรกร อันเป็นการจัดทำบริการสาธารณะทางด้านเกษตร และมีลักษณะเป็นสัญญาที่ให้จัดทำหรือเข้าร่วมจัดทำบริการสาธารณะ อันเป็นสัญญาทางปกครอง (คำวินิจฉัยที่ ๔๖/๒๕๕๕ และที่ ๘๐/๒๕๕๕) ทั้งนี้เนื้อหาสัญญามีสาระสำคัญไม่แตกต่างจากสัญญากู้ยืมเงินทางแพ่ง ทำให้สัญญากู้ยืมเงินเป็นตัวอย่างหนึ่งของปัญหา

^๘ คำวินิจฉัยที่ ๑๑/๒๕๔๗ ที่ ๒๗/๒๕๔๘ ที่ ๑๗/๒๕๕๐ ที่ ๑/๒๕๕๔ และคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ ๑๔๖/๒๕๔๘ ที่ ๔๒/๒๕๔๖ ที่ ๘๒/๒๕๔๕ ที่ ๑๑๒/๒๕๔๔

^๙ สัญญาซื้อนมจากเอกชนเพื่อส่งมอบให้แก่โรงเรียนในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสัญญาจัดหาพัสดุธรรมดาที่สนับสนุนการจัดทำบริการสาธารณะเท่านั้น เป็นสัญญาทางแพ่ง (คำวินิจฉัยที่ ๒๗/๒๕๔๘) แต่สัญญาซื้อประตูตรวจค้นโลหะของกระทรวงการคลัง (คำวินิจฉัยที่ ๘/๒๕๕๕) เป็นสัญญาทางปกครอง

การวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องเขตอำนาจศาลแต่ละเรื่องเป็นรายคดี (case by case) ซึ่งทำให้เกิดความไม่แน่นอนของการวินิจฉัย

ข. คำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในคดีฟ้องเพิกถอนคำสั่งรับหรือไม่รับจดทะเบียนนิติบุคคลของนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท

แนวคำวินิจฉัยคดีที่เอกชนฟ้องเพิกถอนคำสั่งรับหรือไม่รับจดทะเบียนนิติบุคคลของนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท คณะกรรมการฯ วางแนวการวินิจฉัยชี้ขาดให้เป็นคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมมาโดยตลอด โดยให้เหตุผลว่าการจดทะเบียนเป็นเรื่องของสถานะของบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อประกอบกิจการการค้าหรือแสวงกำไรเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก รัฐจึงกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับการดำเนินการการจัดตั้งหรือเลิกห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท การจดทะเบียนของเจ้าหน้าที่จึงเป็นเพียงการรับรองสิทธิของนิติบุคคลทางแพ่ง เมื่อเกิดข้อพิพาทจึงเป็นคดีพิพาททางแพ่งที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรม¹⁰

อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการได้เคยวินิจฉัยให้คดีลักษณะดังกล่าวอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองในคำวินิจฉัยที่ ๑๗/๒๕๔๗ กรณีบริษัทยื่นฟ้องหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการตามมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น ขอให้รับจดทะเบียน คำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครอง คดีจึงอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง และต่อมาได้มีคำวินิจฉัยที่ ๖๐/๒๕๕๖ ให้คดีที่เอกชนยื่นฟ้องนายทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรณีมีคำสั่งไม่เพิกถอนการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการให้ผู้ฟ้องคดีเป็นกรรมการผู้มีอำนาจลงนามผูกพันบริษัท ทั้งที่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้เป็นผู้ถือหุ้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ และไม่ได้รู้เห็นยินยอม แต่มีผู้ปลอมลายมือชื่อผู้ฟ้องคดีแล้วนำไปยื่นจดทะเบียน เป็นการโต้แย้งคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง ตามมาตรา ๘ วรรคหนึ่ง (๑) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒

กล่าวโดยสรุป ความไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนของเกณฑ์การพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลในคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลได้ทำให้เกิดปัญหาความสับสนเรื่องเขตอำนาจศาลแก่ศาลและคู่ความ ทำให้มีปัญหาเขตอำนาจศาลขัดแย้งกันเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจำนวนมาก ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนที่ต้องเดือดร้อนจากการดำเนินคดีที่ล่าช้าโดยไม่จำเป็น

¹⁰ คำวินิจฉัยที่ ๓๑/๒๕๔๗ ที่ ๒๓/๒๕๔๘ ที่ ๘/๒๕๔๘ ที่ ๒๗/๒๕๕๐ ที่ ๓๐/๒๕๕๐ ที่ ๒๑/๒๕๕๔ และที่ ๑๐/๒๕๕๖

บทที่ ๔

การแก้ไขปัญหาการขัดกันของอำนาจศาล

ข้อดีข้อเสียของการพิจารณาคดีในระบบศาลคู่

ข้อดีคือประชาชนได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีจากศาลที่มีความเชี่ยวชาญอย่างรวดเร็วและเป็นธรรม

นอกจากนั้น การแบ่งแยกคดีปกครองออกจากคดีแพ่ง มีแนวคิดที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายปกครองและฝ่ายเอกชนไม่ควรอยู่บนพื้นฐานแห่งความสัมพันธ์ตามหลักกฎหมายแพ่ง ซึ่งยึดถือหลักความเท่าเทียมกันได้ กฎหมายที่จะใช้บังคับจึงแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายสารบัญญัติหรือกฎหมายวิธีสบัญญัติ ตัวอย่างเช่น ข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญา ถ้าเป็นสัญญาทางแพ่ง สิทธิพิเศษของคู่สัญญาฝ่ายปกครองในสัญญาอาจกลายเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม หรือถ้าเป็นสัญญาทางปกครอง หลักกฎหมายที่ใช้บังคับจะแตกต่างออกไปและการวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญด้วย นอกจากนี้ การแบ่งแยกสัญญาดังกล่าวจะมีผลโดยตรงในเรื่องเขตอำนาจศาล กำหนดระยะเวลาการฟ้องคดีหรืออายุความ^๑ ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล หากเป็นสัญญาทางปกครอง ศาลปกครองจะต้องชี้แจงน้ำหนักให้ได้ ดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ของคู่สัญญาฝ่ายเอกชน และใช้หลักค้นหาความจริงซึ่งศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานต่างๆ มาสืบได้เอง โดยไม่ใช้หลักต่อสู้คดีเหมือนเช่นในคดีแพ่งที่คู่สัญญามีฐานะเท่ากันและศาลต้องผูกพันตามประเด็นที่คู่ความเสนอ

ข้อเสียเช่น ความสับสนของประชาชนในการฟ้องคดี บางกรณีฟ้องผิดศาล ทำให้ล่าช้าและบางคดีที่ฟ้องสองศาลอาจทำให้เกิดคำพิพากษาขัดแย้งกัน

^๑ “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒”. มาตรา ๕๑. บัญญัติว่า “การฟ้องคดีตามมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง (๓) หรือ (๔) ให้ยื่นฟ้องภายในห้าปีนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้เหตุแห่งการฟ้องคดี แต่ไม่เกินสิบปี นับแต่วันที่มิเหตุแห่งการฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๕๓/๓๐ บัญญัติว่าอายุความนั้น ถ้าประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้มีกำหนดสิบปี

สรุปปัญหาและข้อขัดข้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่เกิดขึ้น

โดยที่ปัจจุบัน คดีที่เขตอำนาจศาลขัดแย้งกันระหว่างศาลค้างพิจารณาอยู่ที่งานเลขานุการ คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจำนวนมาก ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนที่ต้องเดือดร้อนจากการดำเนินคดีที่ล่าช้า ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ ๓ ว่าจากสถิติคดีที่ผ่านมา คดีที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการฯ กรณีเขตอำนาจศาลขัดแย้งกันจะใช้เวลาประมาณ ๑ ปี กว่าคณะกรรมการจะมีคำวินิจฉัย และหากนับตั้งแต่วันฟ้องคดี คดีจำนวนมากใช้เวลามากกว่า ๒ ปี ทั้งนี้ อาจสรุปปัญหาและข้อขัดข้องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่เกิดขึ้น ได้ดังนี้³

ปัญหาคดีล่าช้าอันเกิดจากกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

กล่าวโดยสรุป ปัญหาความล่าช้าจากกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลมีสาเหตุดังนี้⁴

(๑) กระบวนวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลตามกฎหมายมีขั้นตอนมาก ใช้เวลานานและไม่มีกรอบเวลา

(๒) คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องคดีใช้สิทธิในการโต้แย้งเขตอำนาจศาลเพื่อเป็นช่องทางประวิงคดี

(๓) ศาลแต่ละศาลไม่มีความเห็นตามแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการหรือคณะกรรมการเปลี่ยนแปลงแนวความเห็นเมื่อเปลี่ยนนโยบาย ทำให้ปริมาณคดีเพิ่มมากขึ้น

(๔) ความไม่ชัดเจนและไม่แน่นอนของเกณฑ์การพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลในคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ซึ่งที่มาของปัญหามีหลายประการ ได้แก่ องค์ประกอบคณะกรรมการ ที่มาหรือคุณสมบัติกรรมการ การขาดการสนับสนุนความรู้ทางวิชาการของกรรมการและการขาดการค้นคว้าความรู้ทางวิชาการของฝ่ายเลขานุการ

(๕) การไม่ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกันในคณะกรรมการ ขาดการประสานความร่วมมือระหว่างศาลต่างระบบ ทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลไร้ทิศทางไม่มีนิตินโยบายหรือแนวทางร่วมกัน

³ “ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและแนวทางในการพัฒนาระบบงานของส่วนเลขานุการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. (สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ. ๑๘-๒๐ กันยายน ๒๕๕๖).

⁴ โปรดดูรายละเอียดข้อ (๑) ถึง (๓) ในบทที่ ๓

(๖) นอกจากศาลต่างระบบมีความเห็นแย้งกันในเรื่องเขตอำนาจศาล บ่อยครั้ง กรรมการก็มีทำที่เป็นผู้ขัดแย้งในความเห็นเรื่องเขตอำนาจศาลเสียเอง จึงไม่ได้อยู่ในฐานะคนกลาง ผู้ชี้ขาด เพราะมีส่วนได้เสียยิ่งกว่าศาลที่ส่งเรื่องเข้าสู่การพิจารณา บทบาทของคณะกรรมการ ในปัจจุบันจึงน่าจะยังคลาดเคลื่อนจากความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญ

(๗) คณะกรรมการฯ ไม่มีบทบาทในการเผยแพร่ให้ความรู้เรื่องเขตอำนาจศาล เท่าที่ควร การส่งเสริมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องเขตอำนาจศาลยังมีน้อยและอยู่ในวงจำกัด

(๘) คณะกรรมการฯ ไม่อาจวินิจฉัยคดีให้แล้วเสร็จตามที่กฎหมายกำหนดเวลาไว้ ทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีไม่มีกรอบเวลาที่แท้จริง

(๙) คดีรอเข้าสู่การพิจารณาจำนวนมาก ทำให้ฝ่ายเลขานุการมีเวลาเตรียมข้อมูลคดี และค้นคว้าทางวิชาการน้อยจนอาจไม่รอบคอบ

ปัญหาเชิงบริหาร

(๑) ปัญหาโครงสร้างองค์กร เดิมส่วนงานเลขานุการคณะกรรมการฯ เป็นหน่วยงานที่มีฐานะเทียบเท่ากองสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรมตามประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือการทำงานด้านธุรการแก่ คณะกรรมการ ต่อมาได้มีประกาศคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม เรื่อง การแบ่งส่วนราชการ ภายในและกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการในสังกัดสำนักงานศาลยุติธรรม (ฉบับที่ ๓) ลง วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้งานเลขานุการคณะกรรมการฯ เป็นส่วนงานในสังกัดสำนัก อำนวยการประจำศาลฎีกา ภายใต้การกำกับดูแลของเลขานุการศาลฎีกา ทำให้เกิดผลกระทบดังนี้

ก. โครงสร้างของหน่วยงานที่ขึ้นกับศาลฎีกาโดยตรงทำให้ภาพลักษณ์เป็น หน่วยงานที่ตอบสนองภารกิจเฉพาะของศาลยุติธรรม ศาลอื่นจึงอาจไม่วางใจหรือไม่เข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ในฐานะหน่วยงานที่ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการทั้งคณะ มิใช่เฉพาะประธานศาลฎีกาซึ่งเป็นประธานกรรมการเท่านั้น

ข. ภารกิจที่แตกต่างและเป็นเอกเทศจากภารกิจของหน่วยงานต้นสังกัดทำให้การ ปฏิบัติงานไม่สอดคล้องกับนโยบายหลักของหน่วยงาน และผู้บริหารไม่เข้าใจภารกิจของหน่วยงาน ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานในทุกเรื่อง เช่น การจัดสรรบุคลากร วัสดุครุภัณฑ์ เป็นต้น

ค. โครงสร้างองค์กรไม่สอดคล้องกับภารกิจ ไม่สามารถสนองตอบการทำงาน ให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

ง. หน่วยงานมีขีดความสามารถจำกัดไม่สามารถตอบสนองภารกิจในการวินิจฉัย ชี้ขาดคดีได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ส่วนการส่งเสริมเผยแพร่หลักการเกี่ยวกับกฎหมาย

มหาชนแก่นักกฎหมายและประชาชนทั่วไปและการสนับสนุนทางวิชาการแก่คณะกรรมการฯ แต่ไม่สามารถทำได้

(๒) ปัญหาด้านบุคลากร

ก. พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๑๘ กำหนดให้เลขานุการศาลฎีกาเป็นเลขานุการคณะกรรมการ แต่ที่ผ่านมามีการเปลี่ยนเลขานุการคณะกรรมการอยู่เสมอ แนวทางการทำงานและการพัฒนาจึงไม่ต่อเนื่อง และเป็นผลให้เป้าหมายตามภารกิจของหน่วยงานมีความไม่ชัดเจน

ข. ผู้ช่วยเลขานุการทำงานในหน่วยงานเป็นงานลำดับรองจากงานในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาหรืองานอื่น ทำให้ขาดผู้ที่จะมีกำกับดูแลงานในภาพรวม ขาดการควบคุมมาตรฐานและคุณภาพของงาน

ค. ฝ่ายเลขานุการไม่มีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่และไม่เข้าใจภารกิจของหน่วยงานอย่างแท้จริง ทำให้การทำงานไร้ทิศทาง

ง. ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาผู้ช่วยเลขานุการให้ทำงานสอดคล้องกับภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จ. ฝ่ายเลขานุการไม่มีเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน ขาดการประสานงานภายใน

ฉ. เนื่องจากส่วนเลขานุการคณะกรรมการฯ เป็นหน่วยงานในสังกัดสำนักอำนวยการประจำศาลฎีกา ทำให้การโยกย้ายสับเปลี่ยนตำแหน่งเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเป็นไปได้โดยง่าย บางครั้งไม่เหมาะสมทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคและขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน

ช. การขาดความสมดุลของจำนวนเจ้าหน้าที่และปริมาณงาน

ซ. บุคลากรรุ่นใหม่ขาดประสบการณ์และความรู้ความชำนาญในงาน

ฅ. ขาดการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับภารกิจที่ไม่ใช่เพียงการวินิจฉัยชี้ขาดเขตอำนาจศาลในคดี

แนวคิดในการปรับปรุง แก้ไขข้อขัดข้องที่มีเหตุมาจากปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

ด้วยเหตุที่ในปัจจุบันยังมีการเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการอย่างต่อเนื่องและเป็นจำนวนมาก ทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่เขตอำนาจศาลขัดแย้งกันของคณะกรรมการฯ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วตามเจตนารมณ์ของกฎหมายส่งผลกระทบต่อ

โดยตรงต่อประชาชนที่ต้องเดือดร้อนจากการพิจารณาพิพากษาคดีที่ล่าช้าจากกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล จึงมีความพยายามในหลายแนวทางเกี่ยวกับข้อเสนอในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังนี้

ข้อพิจารณาในการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

โดยที่กระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลตามกฎหมายในปัจจุบันได้กำหนดขั้นตอนดำเนินการไว้ค่อนข้างมาก ใช้เวลานาน และไม่มีกรอบเวลา จึงมีแนวคิดในการเสนอให้แก้ไขปรับปรุงกฎหมายในหลายแนวทาง เช่น

(๑) การยุบเลิกคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลแล้วให้กระบวนการชี้ขาดเรื่องเขตอำนาจศาลเป็นไปในลักษณะเดียวกับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(๒) แก้ไขกฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเพื่อกำหนดกรอบเวลาในเสนอคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาลหรือการจัดทำความเห็นของศาล

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับแนวทางจะลดปริมาณคดีที่ศาลมีความเห็นขัดแย้งกัน⁵

จากปัญหาคดีล่าช้าอันเกิดจากกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความพยายามในหลายแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยในแนวทางหนึ่งได้เสนอข้อพิจารณาที่จะลดปริมาณคดีที่จะเสนอเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการฯ เนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลได้กลายเป็นเครื่องมือที่คู่ความฝ่ายที่ถูกฟ้องคดีใช้เป็นช่องทางประวิงคดีโดยการยื่นคำร้องโต้แย้งเขตอำนาจศาล ในขณะที่ศาลกลับทำความเข้าใจในทางตรงกันข้ามกับแนวคำวินิจฉัยฯ ทั้งที่ในเรื่องดังกล่าวได้มีแนวคำวินิจฉัยฯ ในคดีข้อเท็จจริงที่มีลักษณะอย่างเดียวกันไว้แล้วเป็นจำนวนมาก และมีข้อสนับสนุนทางวิชาการเพียงพอต่อการที่ศาลและคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีจะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาเรื่องเขตอำนาจศาลได้ ข้อเสนอดังกล่าวยกตัวอย่างเช่น การกำหนดสภาพบังคับของคำวินิจฉัยวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่

⁵ "การดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล: ศึกษาสภาพบังคับของคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลกรณีข้อขัดแย้งเขตอำนาจศาลที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน". (เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล. ๒๑-๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗).

ระหว่างศาล ต่อศาลและคู่ความหรือคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากปัจจุบันกฎหมายบัญญัติให้ “เป็นที่สุด” มีผลเป็นการเฉพาะคดีเท่านั้น โดยมิได้ผูกพันการทำความเห็นเรื่องเขตอำนาจศาลของศาลในคดีอื่นๆ จึงมีแนวคิดที่จะเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการมีผลผูกพันศาลกรณีข้อขัดแย้งเขตอำนาจศาลที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน เพื่อมิให้กระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาจไม่ได้รับความสะดวกหรือได้รับความเสียหายจากปัญหาคดีล่าช้า

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอดังกล่าวอาจเป็นการไม่เหมาะสม เนื่องจากประเทศไทยอยู่ในระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) ซึ่งในทางวิชาการ คำพิพากษาจะมีผลเป็นเพียงการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทรายกรณี แต่ไม่มีสถานะเทียบเท่ากฎหมายหรือเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมายเหมือนเช่นกรณีประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณี (Common Law) อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบกฎหมายในขณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อหลักกฎหมายที่ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณาแบ่งแยกกฎหมายเอกชนและกฎหมายมหาชน

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ จะมิได้กำหนดสภาพบังคับให้คำวินิจฉัยฯ เป็นที่สุดและมีผลผูกพันศาลและคู่ความในทุกคดี แต่ในชั้นยกร่างกฎหมายมีเจตนารมณ์ว่า เมื่อคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาและมีคำวินิจฉัยประการใด ศาลทุกระบบควรเคารพในคำวินิจฉัยและถือเป็นบรรทัดฐานต่อไป⁶

ข้อพิจารณาในการพัฒนาระบบงานเลขานุการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล⁷

(๑) ควรปรับโครงสร้างองค์กรให้งานเลขานุการคณะกรรมการมีความคล่องตัวในการปฏิบัติงานตามภารกิจให้มีประสิทธิภาพอย่างี่ควรจะเป็น โดยอาจแยกออกจากศาลฎีกาหรือปรับปรุงที่มาของเลขานุการ เพิ่มฝ่ายวิชาการและกำหนดอัตรากำลังให้เหมาะสม

⁶ “การประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. วุฒิสภา ครั้งที่ ๓”. ๓ พฤษภาคม ๒๕๔๒. หน้า ๒-๓

⁷ “ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและแนวทางในการพัฒนาระบบงานของส่วนเลขานุการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. (สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติ กอ. ๑๕-๒๐ กันยายน ๒๕๕๖)

(๒) คณะกรรมการโดยประธานกรรมการควรมีนโยบายกำหนดทิศทางการทำงานขององค์กรเพื่อลดปริมาณคดีที่เข้าสู่การวินิจฉัยชี้ขาดและเพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการเป็นไปด้วยความรวดเร็ว

(๓) ฝ่ายเลขานุการควรรวบรวม วิเคราะห์ และนำเสนอปัญหาแก่คณะกรรมการเพื่อร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนางานวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

(๔) ปรับปรุงการทำงานของฝ่ายเลขานุการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(๕) พัฒนาคณะความรู้ทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของศาลทุกระบบ ซึ่งอาจทำได้ในหลายรูปแบบ เช่น การจัดทำงานวิจัย ผลงานทางวิชาการ คำอธิบายหรือตำราเผยแพร่ไปยังสถาบันการศึกษาต่างๆ และจัดอบรมสัมมนาทางวิชาการให้มากขึ้น

(๖) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาระบบงาน เช่น การกำหนดให้ศาลส่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวินิจฉัยชี้ขาดเขตอำนาจศาลทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดเพื่อลดระยะเวลาการทำงานเกี่ยวกับเอกสาร

(๗) ปรับปรุงรูปแบบขั้นตอนการวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้กระชับ ประหยัดเวลามากขึ้น

(๘) วางแผนการพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน โดยการส่งไปศึกษาอบรมในวิชาที่เกี่ยวข้อง

(๙) กำหนดให้ผู้ช่วยเลขานุการทำงานในหน่วยงานเต็มเวลาและมีกรอบอัตราค่าจ้างที่เหมาะสม

(๑๐) ส่งเสริมให้ผู้ช่วยเลขานุการและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานทำงานค้นคว้าทางวิชาการ และเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการมากขึ้น

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

เมื่อระบบสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ก็ทำให้ข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งมีความหลากหลายและเฉพาะทางมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ต้องมีการปรับตัวทางกฎหมาย ทั้งในด้านการปรับปรุงกฎหมาย รวมทั้งต้องอาศัยองค์กรตัดสินชี้ขาดคดีที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เมื่อสังคมไทยเลือก “ระบบศาลคู่” ซึ่งข้อดีคือข้อพิพาทต่าง ๆ จะได้รับการเยียวยาแก้ไขตามปรัชญาและนิติวิธีที่เหมาะสมแก่ประเภทต่าง ๆ ของข้อพิพาทโดยศาลที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งจะส่งผลให้สังคมรักษาความยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม สังคมก็ต้องยอมรับปัญหาหนึ่งทางด้านธุรการที่อาจจะตามมาจากการเลือก “ระบบศาลคู่” คือ ข้อพิพาทหรือข้อโต้แย้งบางลักษณะอาจถูกมองได้ว่าอยู่ในอำนาจศาลที่ต่างระบบกัน หรือศาลต่างระบบกันต่างเห็นว่าตนมีอำนาจ หรือไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น การมีคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ของศาลก็เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งในระยะแรกอาจทำให้คดีล่าช้าไปบ้าง แต่เมื่อคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลได้วางบรรทัดฐานไปสักกระยะหนึ่งแล้ว และมีความชัดเจนมากขึ้น ปัญหาที่จะน้อยลง ทั้งอาจเป็นข้อมูลให้ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติไปดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอีกทางหนึ่งด้วย

คณะกรรมการใช้วิธีพิจารณาวินิจฉัยในรูปแบบของคณะกรรมการ จึงไม่มีการสืบพยานหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาในห้องพิจารณาคดี การรวบรวมความเห็น คำร้อง คำชี้แจง และเอกสารทั้งปวงที่จำเป็นต่อการพิจารณาวินิจฉัยของคณะกรรมการ จะกระทำโดยเลขานุการแล้วทำบันทึกสรุปข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพร้อมเสนอความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพิจารณาวินิจฉัยต่อ

คณะกรรมการ (ข้อบังคับข้อ ๒๕) เมื่อมีการเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาโดยเลขานุการคณะกรรมการจะมีมติก่อนว่าจะรับเรื่องไว้พิจารณาหรือไม่ ถ้ารับเรื่องคณะกรรมการต้องวินิจฉัยชี้ขาดให้เสร็จสิ้นภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่อง (มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง (๓)) คณะกรรมการต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการทั้งหมด การวินิจฉัยชี้ขาดในที่ประชุมถือเสียงข้างมาก โดยคณะกรรมการจะพิจารณาจากความเห็น คำร้อง คำชี้แจงและเอกสารที่คู่ความหรือคู่กรณีหรือศาลที่เกี่ยวข้องเสนอผ่านเลขานุการคณะกรรมการ

คณะกรรมการจะมีคำสั่งยกคำร้อง (กระทำโดยมีเจตนาที่จะประวิงคดีให้ล่าช้า หรือการร้องขอให้วินิจฉัยซ้ำในเรื่องที่ได้วินิจฉัยไว้แล้ว เป็นต้น) หรือมีคำสั่งให้จำหน่ายเรื่องออกจากสารบบความ (ผู้ร้องขอถอนคำร้อง หรือการส่งเรื่องให้คณะกรรมการมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น) หรือมีคำวินิจฉัยชี้ขาดว่าคดีที่ฟ้องอยู่ในอำนาจของศาลใด และเมื่อมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการแล้ว ให้ศาลเดิมพิจารณาคดีต่อไปหรือส่งโอนคดีหรือจำหน่ายคดี ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการต่อไป ซึ่งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการจะมีผลเมื่อศาลได้อ่านให้ผู้ร้องและบุคคลที่เกี่ยวข้องทราบแล้ว คำวินิจฉัยดังกล่าว นอกจากจะมีผลผูกพันในคดีนั้นแล้ว ยังมีผลผูกพันศาลในลำดับสูงขึ้นไปของศาลนั้นด้วย คือ จะยกเรื่องเขตอำนาจศาลขึ้นพิจารณาอีกไม่ได้ ดังได้กล่าวมาแล้ว

พระราชบัญญัติฉบับนี้ยังไม่มีแนวทางแก้ไขปัญหาที่ชัดเจน คงมีเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าแต่ก็ไม่สามารถใช้ได้กับทุกกรณี นอกจากนี้การบังคับตามคำวินิจฉัยของคณะกรรมการมีข้อที่เป็นข้อถกเถียงว่าด้วยสถานะของคณะกรรมการที่ไม่ใช่ศาล คำวินิจฉัยซึ่งมีสภาพบังคับในการยกเลิกคำพิพากษาของศาลได้ จึงมีข้อถกเถียงว่าสภาพบังคับดังกล่าวมีความเหมาะสมหรือไม่ รวมทั้งผลผูกพันประเด็นแห่งคดีของคำวินิจฉัยชี้ขาดของคณะกรรมการ พบว่าแม้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติในเรื่องผลผูกพันไว้ก็ตาม แต่ความเข้าใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคู่ความและศาลเอง ยังขาดความเข้าใจในผลผูกพันว่าเป็นการผูกพันประเด็นแห่งคดี กล่าวคือ คดีที่มีประเด็นแห่งคดีเดียวกันย่อมเป็นไปตามที่คณะกรรมการเคยวินิจฉัยไว้แล้ว หากผู้เกี่ยวข้องยังมีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันคงไม่สามารถสร้างความเป็นเอกภาพในการแก้ไขปัญหาเรื่องอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลได้เป็นแน่

สิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากภาษิตกฎหมายที่ว่า justice delayed is justice denied และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา ๔๐ (๓) ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องรวดเร็ว และเป็นธรรม แต่กระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลซึ่งเป็นมาตรการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติขึ้นกลับกลายเป็นปัจจัยใหม่ที่ทำให้คดีล่าช้าเสียเอง โดยมีการใช้ช่องทางดังกล่าวประวิงคดีด้วยการยกปัญหาในเรื่องเขตอำนาจศาลขึ้นโต้แย้งเพื่ออาศัยผลทางกฎหมายที่ศาลจะต้องรอการพิจารณาคดีนั้นไว้ชั่วคราวจนกว่ากระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจะสิ้นสุด ทั้งนี้ปัญหานั้นอาจจะเคยมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเป็นบรรทัดฐานไว้แล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยเดิม แต่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติ

แห่งกฎหมายปัจจุบันมิได้จำกัดสิทธิคู่ความมิให้ยกปัญหาเก่าขึ้นโต้แย้งในคดีใหม่แต่อย่างใด จึงทำให้ความยุติธรรมไปถึงประชาชนที่มีอรรถคดีล่าช้าและเป็นภาระแก่รัฐที่จะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อบริหารจัดการข้อขัดแย้งในทางคดีที่ไม่จำเป็นเหล่านี้

การแก้ปัญหาค่าช้าของคดีอันเนื่องมาจากกระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล โดยที่ยังคงรักษาระบบการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลโดยคณะกรรมการร่วมกันระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลทหารไว้ จึงอาจกระทำได้โดย กำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ใช้ได้ในคดีที่มีประเด็นแห่งคดีเดียวกัน ซึ่งเท่ากับให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการมีผลผูกพันคดีอื่นที่มีประเด็นแห่งคดีเหมือนกัน ในกรณีที่มีการโต้แย้งเรื่องเขตอำนาจศาล ศาลจะต้องตรวจสอบก่อนว่าเคยมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ในเรื่องดังกล่าวแล้วหรือไม่ หากมีก็ชอบที่จะปฏิเสธไม่ส่งเรื่องให้คณะกรรมการฯ วินิจฉัย ซึ่งคู่ความสามารถโต้แย้งคัดค้านคำสั่งของศาลดังกล่าวได้ภายใต้บังคับของบทบัญญัติในเรื่องอุทธรณ์ฎีกาตามปกติ ทั้งนี้ หลักการที่ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ใช้ได้ในคดีที่มีประเด็นแห่งคดีอย่างเดียวกันถือเป็นหลักการใหม่ที่แตกต่างจากหลักการในปัจจุบัน จึงควรบัญญัติเพิ่มเติมหลักการดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ และบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันว่าหลักการนี้จะไม่ถูกกระทบกระเทือนจากการแก้ไขพระราชบัญญัติที่อาจมีขึ้นภายหลัง อีกทั้งเป็นแม่บทให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกันต่อไป

ความเข้มแข็งของระบบการวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องเขตอำนาจศาลของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลก็มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้กระบวนการชี้ขาดเรื่องเขตอำนาจศาลเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ หากสามารถพัฒนาระบบการทำคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ให้ใกล้เคียงกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาโดยง่ายก็ย่อมจะส่งเสริมให้สถานะและคุณภาพของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ เป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น โดยอาจพัฒนาบทบาทของฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ให้ยกระดับเทียบเคียงได้กับกองผู้ช่วยผู้พิพากษาของศาลฎีกาที่นอกจากจะสนับสนุนภารกิจของศาลทางด้านวิชาการแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการคุมแนวคำวินิจฉัยให้เป็นเอกภาพด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. กำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ใช้ได้ในคดีที่มีประเด็นแห่งคดีเดียวกัน
๒. เห็นควรควรบัญญัติเพิ่มเติมหลักการดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. ๒๕๔๒ และบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็น

หลักประกันว่าหลักการนี้จะไม่ถูกระทบกระเทือนจากการแก้ไขพระราชบัญญัติที่อาจมีขึ้น
ภายหลัง

๑. พัฒนารบบของฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ให้ระดับเทียบเคียงได้กับ
กองผู้ช่วยผู้พิพากษาของศาลฎีกาที่นอกจากจะสนับสนุนภารกิจของศาลทางด้านวิชาการแล้วยังมี
บทบาทสำคัญในการคุมแนวคำวินิจฉัยให้เป็นเอกภาพด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
วิญญูชน, ๒๕๕๔.

กฎหมาย

กมลชัย รัตนสกววงศ์. “กฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล วิธีปฏิบัติ
และแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล: ปัญหาเขตอำนาจศาลในการ
พิจารณาพิพากษาคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินปะปนอยู่”. ในเอกสารประกอบการ
สัมมนาทางวิชาการข้าราชการศาลยุติธรรม เรื่อง“กฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจ
หน้าที่ระหว่างศาล : วิธีปฏิบัติและแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล” "การ
ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล: ศึกษาสภาพ
บังคับของคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลกรณีข้อขัดแย้งเขตอำนาจศาลที่มี
ลักษณะอย่างเดียวกัน". เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะกรรมการ
วินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล. ๒๑-๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

“การเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”.

เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ. ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๐.

“พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช ๒๔๕๘”, มาตรา ๖.

“พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช ๒๔๕๘”, มาตรา ๑๔.

“พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช ๒๕๔๓”, มาตรา ๕, ๒๕๔๓.

“พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พุทธศักราช ๒๕๔๓”, มาตรา ๑, ๒๕๔๓.

“พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

พุทศักราช ๒๕๔๔”. มาตรา ๒๕, ๒๕๔๔.

“พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พุทธศักราช ๒๕๔๒”, มาตรา ๕๑,

๒๕๔๒

“พระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พุทธศักราช ๒๕๔๒”, มาตรา

๑๖, ๒๕๔๒

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐”, มาตรา ๒๕๕, ๒๕๔๐.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”, มาตรา ๒๖๖, ๒๕๕๐.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”, มาตรา ๒๐๔, ๒๕๕๐.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๑๘, ๒๕๕๐.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๒๓, ๒๕๕๐.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐”. มาตรา ๒๒๘, ๒๕๕๐.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

การประชุมคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. วุฒิสภา ครั้งที่ ๓ วันจันทร์ที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒
หน้า ๒-๓

กิจกรรม “การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ” วันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๕๓ ณ โรงแรมมณเฑียร ริเวอร์ไซด์ ถนนพระราม ๓ กรุงเทพมหานคร

“ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและแนวทางในการพัฒนาระบบงานของส่วนเลขาธิการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ. ๑๕-๒๐ กันยายน ๒๕๕๖

“ปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานและแนวทางในการพัฒนาระบบงานของส่วนเลขาธิการคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ , ๑๕-๒๐ กันยายน ๒๕๕๖

“ปัญหาเขตอำนาจศาลเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง : การตีความของศาลและคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล”. รายงานประจำปีคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ประจำปี ๒๕๕๕. หน้า ๕๕-๖๔.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

การเสนอเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <http://www.supremecourt.or.th/webportal/maincode/content.php?content=component/content/view.php&id=43&base=19&base=19> , ๒๕๕๗

ศาลอุทธรณ์. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.appealc.coj.go.th/info.php?cid=4&pm> , ๒๕๕๗.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายสรารุช เบญจกุล

วัน เดือน ปีเกิด 5 สิงหาคม 2508

- การศึกษา
- ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
เนติบัณฑิต สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
 - ปริญญาโทด้านกฎหมายเปรียบเทียบ (M.C.J) Howard University
สหรัฐอเมริกา
 - ปริญญาโทด้านกฎหมายระหว่างประเทศ (LL.M.) American University
สหรัฐอเมริกา
 - ปริญญาโทด้านกฎหมายธุรกิจ (LL.M.) University of Bristol
สหราชอาณาจักร

ประวัติการทำงาน

- ที่ปรึกษากฎหมายและพนักงานอัยการ
- ผู้พิพากษาศาลจังหวัดพัทลุง
- ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 3
- ผู้พิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้
- รองเลขาธิการส่งเสริมงานตุลาการ
- ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำสำนักประธานศาลฎีกา
- ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดสกลนครแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว

ตำแหน่งปัจจุบัน

- รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม
- เลขานุการสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- กรรมการข้าราชการศาลยุติธรรม
- กรรมการเนติบัณฑิตยสภา

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเมือง

เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลในประเทศไทย

ผู้วิจัย สราวุธ เบญจกุล หลักสูตร ปอ. รุ่นที่ 26

ตำแหน่ง รองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมและเลขาธิการสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เดิมประเทศไทยใช้ระบบศาลเดียวในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งปวง ระบบศาลเดียวเป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง คดีอาญา คดีปกครอง หรือคดีประเภทอื่น ๆ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีเป็นอำนาจของศาลซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ และในหมวดนี้ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศาลที่มีอยู่ในปัจจุบัน คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร รวมทั้งศาลอื่น ซึ่งเรียกระบบศาลที่มีมากกว่าหนึ่งศาลว่าระบบศาลคู่ ระบบศาลคู่ เป็นระบบที่ให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทเฉพาะคดีแพ่งและคดีอาญาเท่านั้น ส่วนคดีปกครองแยกให้ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจในการวินิจฉัยคดีดังกล่าว ข้อพิจารณาของระบบศาลคู่ คือ การแยกระบบของผู้พิพากษาและการแยกองค์กรศาลปกครองออกจากกระบวนศาลยุติธรรม ประเทศที่ใช้ระบบศาลคู่ส่วนใหญ่เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่น ฝรั่งเศส เบลเยียม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ระบบศาลคู่ของประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ประกอบด้วย

1. ศาลยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวง เว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น ศาลยุติธรรมมีรูปแบบการพิจารณาคดีด้วย “ระบบกล่าวหา” ที่มีผู้พิพากษาเป็นคนกลางทำหน้าที่ตัดสินคดีความ ศาลยุติธรรมมี 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ซึ่งศาลยุติธรรมในที่นี้ได้แก่ ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลจังหวัด ศาลแขวง ศาลแรงงาน ศาลภาษี ศาลเด็กและเยาวชน เป็นต้น

2. ศาลปกครอง คือศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีในทางปกครอง ที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือ

เจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน โดยรูปแบบการพิจารณาคดีใช้ “ระบบไต่สวน” ที่ศาลเป็นผู้ค้นหาความจริงด้วยตนเอง ศาลปกครองมี 2 ชั้น คือ ศาลปกครองชั้นต้น และศาลปกครองสูงสุด

3. ศาลรัฐธรรมนูญ คือศาลที่มีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดกฎหมายและข้อบังคับอื่นๆ ว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ อย่างไร

4. ศาลทหาร คือศาลที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ทหารกองประจำการกระทำผิด ตามกฎหมายพระธรรมนูญศาลทหาร

การมีศาลมากกว่าหนึ่งศาลอาจสร้างความสับสนแก่คู่ความและก่อให้เกิดการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ซึ่งรัฐธรรมนูญมาตรา 199 จึงบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลทหาร หรือศาลอื่น ให้พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดโดยคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานศาลอื่น และผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกไม่เกินสี่คนตามที่กฎหมายบัญญัติ เป็นกรรมการ หลักเกณฑ์การเสนอปัญหาตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” จากมาตราดังกล่าวจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. 2542 ขึ้น โดยมีสาระสำคัญเป็นการกำหนดให้มีการคัดเลือกกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และหลักเกณฑ์วิธีการเสนอเรื่องเข้าสู่การวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
2. เพื่อศึกษาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ขอบเขตการวิจัย

1. วิจัยกระบวนการพิจารณาคดีในระบบศาลคู่ โดยเน้นการวิจัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล
2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลที่เกิดขึ้นและเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาวิเคราะห์กฎหมาย ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับปัญหาอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล และกระบวนการส่งเรื่องให้คณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่

ระหว่างศาลวินิจฉัยในกรณีที่เกิดปัญหาอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พร้อมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้การอำนวยความสะดวกธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ผลการวิจัย

ส่งเสริมให้ระบบศาลคู่ของประเทศไทยมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการแก้ไขปัญหา กระบวนการพิจารณาคดีที่ล่าช้าอันเกิดมาจากปัญหาการขัดแย้งกันเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล

ข้อเสนอแนะ

สิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างรวดเร็วเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากภาษิตกฎหมายที่ว่า justice delayed is justice denied และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 4 สิทธิในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 40 (3) ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม แต่กระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลซึ่งเป็นมาตรการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติขึ้นกลับกลายเป็นปัจจัยใหม่ที่ทำให้คดีล่าช้าเสียหาย โดยมีการใช้ช่องทางดังกล่าวประวิงคดีด้วยการยกปัญหาในเรื่องเขตอำนาจศาลขึ้นโต้แย้งเพื่ออาศัยผลทางกฎหมายที่ศาลจะต้องรอการพิจารณาคดีนั้นไว้ชั่วคราวจนกว่ากระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลจะสิ้นสุด ทั้งนี้ปัญหานั้นอาจจะเคยมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินิจฉัยอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลเป็นบรรทัดฐานไว้แล้วและไม่มีเหตุที่จะเปลี่ยนแปลงคำวินิจฉัยเดิม แต่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งกฎหมายปัจจุบันมิได้จำกัดสิทธิคู่ความมิให้ยกปัญหาเก่าขึ้นโต้แย้งในคดีใหม่แต่อย่างใด จึงทำให้ความยุติธรรมไปถึงประชาชนที่มีอรรถคดีล่าช้าและเป็นภาระแก่รัฐที่จะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อบริหารจัดการข้อขัดแย้งในทางคดีที่ไม่จำเป็นเหล่านี้

การแก้ปัญหาคดีความล่าช้าของคดีอันเนื่องมาจากกระบวนการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล โดยที่ยังคงรักษาระบบการชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล โดยคณะกรรมการร่วมกันระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลทหารไว้ จึงอาจกระทำได้โดย กำหนดให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ใช้ได้ในคดีที่มีประเด็นแห่งคดีเดียวกัน ซึ่งเท่ากับให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการมีผลผูกพันคดีอื่นที่มีประเด็นแห่งคดีเหมือนกัน ในกรณีที่มีการโต้แย้งเรื่องเขตอำนาจศาล ศาลจะต้องตรวจสอบก่อนว่าเคยมีคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ในเรื่องดังกล่าวแล้วหรือไม่ หากมีก็ชอบที่จะปฏิเสธไม่ส่งเรื่องให้คณะกรรมการฯ วินิจฉัย ซึ่งคู่ความสามารถโต้แย้งคัดค้านคำสั่งของศาลดังกล่าวได้ภายใต้บังคับของบทบัญญัติในเรื่องอุทธรณ์ฎีกาตามปกติ ทั้งนี้ หลักการที่ให้คำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ใช้ได้ในคดีที่มีประเด็นแห่งคดีอย่างเดียวกันถือเป็นหลักการใหม่ที่แตกต่างจากหลักการในปัจจุบัน จึงควรบัญญัติ

เพิ่มเติมหลักการดังกล่าวไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พ.ศ. 2542 และบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นหลักประกันว่าหลักการนี้จะไม่ถูกระงับกระเทือนจากการแก้ไขพระราชบัญญัติที่อาจมีขึ้นภายหลัง อีกทั้งเป็นแม่บทให้มีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกันต่อไป

ความเข้มแข็งของระบบการวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องเขตอำนาจศาลของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลก็เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้กระบวนการชี้ขาดเรื่องเขตอำนาจศาลเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ หากสามารถพัฒนาระบบการทำคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ ให้ใกล้เคียงกับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาโดยง่ายก็ย่อมจะส่งเสริมให้สถานะและคุณภาพของคำวินิจฉัยของคณะกรรมการฯ เป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น โดยอาจพัฒนาบทบาทของฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการฯ ให้ยกระดับเทียบเคียงได้กับกองผู้ช่วยผู้พิพากษาของศาลฎีกาที่นอกจากจะสนับสนุนภารกิจของศาลทางด้านวิชาการแล้วยังมีบทบาทสำคัญในการคุมแนวคำวินิจฉัยให้เป็นเอกภาพด้วย